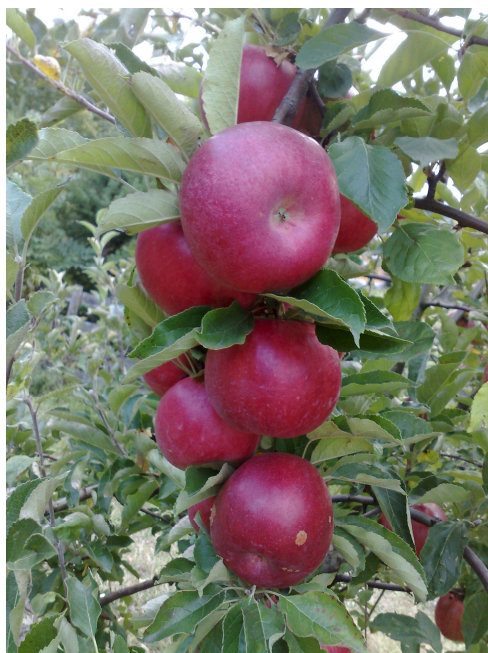




STRATEGIJA RAZVOJA
POLJOPRIVREDE NA PODRUČJU
OPĆINE VOGOŠĆA (2011.-2016.)



Vogošća, juni 2011.

SADRŽAJ

1. UVOD	3
2. PRISTUP U IZRADI STRATEGIJE RAZVOJA POLJOPRIVREDE	3
3. POSLJEDICE RATA I OBNOVE	3
4. POLITIKA PREMA POLJOPRIVREDNOM SEKTORU	4
4.1. Karakteristike i pravci razvoja.....	4
5. INSTITUCIJE ZA PROVOĐENJE STRATEGIJE	4
5.1. Značaj Općine u provođenju strategije.....	4
5.2. Udruženje poljoprivrednika Općine Vogošća.....	4
5.3. Poljoprivredna Zadruga „Agrar“ Vogošća.....	5
6. VIZIJA, CILJEVI I PROVOĐENJE STRATEGIJE	5
6.1. Osnovni cilj strategije	5
6.2. Prateći zadaci.....	5
6.3. Stvaranje ambijenta za provođenje strategije.....	6
6.4. Dinamika i kontrola provedbe	6
6.5. Finansijska potpora.....	6
7. PRIRODNE I ZEMLJIŠNE OSNOVE POLJOPRIVREDE U OPĆINI	7
7.1. Prirodne osnove.....	7
7.2. Klima	7
7.3. Klasifikacija zemljišta.....	7
8. PROIZVODNA OGRANIČENJA	8
8.1. Kvalitet i nagib zemljišta.....	8
9. RAZVITAK POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE	8
9.1. Bilans proizvodnih površina.....	8
9.2. Bilans korištenja energije.....	9
9.3. Voćarska proizvodnja.....	9
9.4. Uzgoj povrća.....	11
9.5. Proizvodnja povrća u zaštićenom prostoru.....	12
9.6. Pčelarstvo	14
9.7. Stočarska proizvodnja.....	16
10. EDUKACIJA, CILJEVI I NAČIN PROVOĐENJA	21
11. UČESNICI I MJERE STRATEGIJE	22
12. PRIJEDLOG MJERA I AKTIVNOSTI ZA REALIZACIJU PROJEKATA	23
13. ZAKLJUČAK	24
PRILOZI	25
- ORGANIZACIJA UREĐENJA POLJOPRIVREDNIH ZEMLJIŠTA	26
- SHEMATSKI PRIKAZ PROJEKATA REVITALIZACIJE, OBNOVE I RAZVOJA PRIVATNOG POLJOPRIVREDNOG IMANJA „X“ U VOGOŠĆI	30
- Model proizvodnje jagodastog voća na površini od 0,3 ha za četveročlanu porodicu	32
- Predračun investicionih ulaganja za plastenik od 300 m ²	33
- Bilans stočarske proizvodnje	34
- MODEL PROFITABILNE PROIZVODNJE	35
14. STRATEŠKA OPREDJELJENJA I OPERATIVNI CILJEVI	36
- PROJEKTI	43

STRATEGIJA RAZVOJA POLJOPRIVREDE U OPĆINI VOGOŠĆA (2011.-2016.)

U V O D

Strategija razvoja poljoprivrede Općine Vogošća poslužit će kao realna podloga u izboru ciljeva i pravaca razvoja, prvenstveno onih djelatnosti u agrarnoj privredi, koji se ne bi mogli postići bez kratkoročne analize i dostignutog nivoa razvoja. Dugo je prisutno i dominantno shvatanje da je poljoprivreda i proizvodnja hrane u industrijskoj civilizaciji seoska grana privrede, pa joj se planovima razvoja kao takvoj i prilazi.

Izbor metoda dugoročnih privrednih i tehnoloških prognoza i drugih ograničenja, u izradi strategije olakšana su činjenicom, da je područje Općine Vogošća izrazito deficitarno u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji, te da su postojeći prirodni resursi za proizvodnju hrane, iako ograničeni, veoma nerazvijeni.

U izradi strategije korišteni su jednostavni pokazatelji, kao što su: profitabilnost, zaposlenost, komparativna prednost područja itd. Da bi se izbjegle nedoumice u izboru metoda projekcije razvoja poljoprivrede, u koje nas stavljaju tri u ovom momentu dominantna aspekta, prije svega poljoprivredni, trgovinski i administrativni, koji se međusobno često konfrontiraju, kombinuju i rijetko dopunjuju, u ovoj strategiji je korištena metoda transformacije prirodne i dezorijentisane poljoprivredne proizvodnje u tržište.

2. PRISTUP U IZRADI STRATEGIJE RAZVOJA POLJOPRIVREDE

Za izradu strategije određen je korektan rok koji je dozvoljavao primjenu svih uobičajenih metoda, posebno analiza relevantnih za programiranje proizvodnje i potrošnje hrane u dužem vremenskom periodu 2011. – 2016. godina. Metode korištene u izradi odnosile su se na analize podataka iz raspoložive dokumentacije koja je bila pristupačna, prognoza ekonomskog, socijalnog i tehnološkog razvoja na osnovu statističkih i drugih podataka i sinteze ugrađene u izboru planskih ciljeva i puteva za njihovo ostvarenje.

Strategija svojim automatizmom postojanja neće riješiti veliki dio problema u ovoj oblasti, niti će je u bilo kom smislu transformisati. Zadatak joj je da ukaže na razvojne mogućnosti, da eliminiše prepreke u njenoj realizaciji i maksimalno učestvuje u stvaranju povoljnog ambijenta u njenoj implementaciji. Svaka razvojna oblast može da posluži kao baza za izradu idejnih i razvojnih projekata koji bi morali imati direktnu podršku svih nivoa vlasti, počev od općine i tako posredno i neposredno doprinijeli njenoj provedbi.

3. POSLJEDICE RATA I OBNOVA

3.1 Stradanja stanovništva

Uz materijalne štete rat je pokidao ili uništio i organizacijski sistem funkcionisanja poljoprivrede. Svi oblici udruživanja poljoprivrednika u zadružnu organizaciju ugašeni su. Naučno-istraživačka funkcija je ugašena. Svim navedenim nedaćama kojima je bila pogođena cijelokupna infrastruktura poljoprivrednog sektora mora se još jednom dodati i njegova demografska stagnacija. Program obnove poljoprivrednog sektora u Općini Vogošća imao je više socijalni nego razvojni karakter. Stanovništvo Općine Vogošća bez obzira na manja materijalna razaranja doživjelo je značajna stradanja koja su izražena i žrtvama i ranjavanjima i raseljavanju ljudi u postratnom periodu. Ponuđena strategija može dati samo izvjesnu dozu garancije u razrješavanju demografskih problema koji su od suštinskog značaja normalnog života i dijela gradskog i seoskog stanovništva.

4. POLITIKA PREMA POLJOPRIVREDNOM SEKTORU

4.1 Karakteristike i pravci razvoja

Određena ruralna područja i poljoprivredno zemljište i na Općini Vogošća kao i na nekim drugim područjima BiH su napuštena, stočni fond i mehanizacija redukovani sa dominantnim zaostajanjem u tehnički-tehnološkom smislu.

Ukupnu politiku prema agrarnoj privredi na Općini Vogošća nužno je usmjeravati u pravcu:

- neposrednih mjera i aktivnosti u zaštiti zemljišta i
- pripreme za transformaciju postojeće prirodne poljoprivredne proizvodnje u tržište.

Cilj ove strategije jeste da se na nivou Općine Vogošća zacrtaju strateški razvojni pravci i definišu profitabilni modeli robne specijalne i mješovite poljoprivredne proizvodnje. U širem kontekstu Općina Vogošća ima sve strateške razvojne pravce F BiH, pa će i implementacija zacrtanih razvojnih pravaca u velikoj mjeri ovisiti od jedinstvene agrarne politike.

5. INSTITUCIJE ZA PROVOĐENJE STRATEGIJE

5.1 Značaj Općine u provođenju strategije

Strategija razvoja poljoprivrede na svim nivoima, prema tome i na nivou općine ovisi od: povoljnog kapitala, jedinstvene agrarne politike, obezbijeđenog tržišta, organizacije rada i institucija za implementacije strategije.

Općina Vogošća je upravna jedinica samostalna u kreiranju ekonomske politike. Nažalost, sa nivoa Kantona Sarajevo u koji spada Općina Vogošća nije, bar do sada, prepoznata inicijativa za razvoj poljoprivrede u smislu transformisanja u tržište i robnu proizvodnju.

Općina Vogošća svojim Budžetom planira određena sredstva za stimulaciju poljoprivrednih proizvođača, a sve u svrhu masovnijeg uključivanja građana u razvoj poljoprivrede.

5.2 Udruženje poljoprivrednika Općine Vogošća

Organiziranje poljoprivrednika u udruženje je bilo veoma važno i bitno. Osnivanje Udruženja poljoprivrednika Općine Vogošća uveliko je pomoglo okupljanju poljoprivrednih proizvođača, a u svrhu kvalitetnijeg i većeg obima proizvodnje i otkupa poljoprivrednih proizvoda. Udruženje poljoprivrednika svojim radom omogućuje svojim članovima bolju saradnju sa višim nivoima vlasti kao i sa Kantonalnim Udruženjem poljoprivrednika. Poljoprivredni proizvođači su u mogućnosti da prezentuju svoje proizvode na Sajmu poljoprivrede koji se svake godine održava na teritoriji Općine Vogošća u sklopu manifestacije "Vogošćanski dani", a naši poljoprivredni proizvođači, također, imaju mogućnost posjete nekih od međunarodnih sajmova.

Na nivou FBiH formirano je udruženje poljoprivrednika. Zapravo to udruženje je asocijacija udruženja na nivou Kantona i općina.

Udruženja poljoprivrednika imaju cilj za jedinstvenim partnerstvom sa državom u cilju zaštite svoga proizvoda, te zaštiti drugih svojih interesa.

5.3 Poljoprivredna zadruga “Agrar” Vogošća

Osnovni preduslov za uspješno organizovanje većih količina poljoprivrednih proizvoda za tržište jeste efikasan oblik organizacije velikog broja sitnih proizvođača. Sasvim je sigurno da je formiranjem poljoprivredne zadruge na području Općine Vogošća moguć opstanak dugoročnim planiranjem proizvodnje mlijeka, jagodastog voća, povrća, meda i drugih vrsta poljoprivrednih proizvoda namjenjenih tržištu i prerađivačkom segmentu, a to je najbolji i najkorisniji način organizovanja sitnih poljoprivrednih proizvođača.

Iz gore pomenutih razloga 2005. godini registrovana je i Poljoprivredna zadruga, koja će svojim radom omogućiti bolji plasman i brži pristup tržištu svih udruženih poljoprivrednih proizvođača.

6. VIZIJA, CILJEVI I PROVOĐENJE STRATEGIJE

U kontekstu sačinjenih prijedloga strategije razvoja poljoprivrede na nivou FBiH određeni su globalni ciljevi i pravci razvoja za budući srednjoročni period. Izrađena je strategija razvoja Kantona Sarajevo. U strategiji je poštovan princip da se maksimalno angažuje prirodni resurs Općine, preferirajući proizvodnju o tim resursima. Nekonvencijalna proizvodnja nije detaljno analizirana, s obzirom da je to biznis u kojem može svaki građanin profesionalno ili u dodatnoj djelatnosti učestvovati.

6.1. Osnovni cilj strategije

- transformisati postojećeg naturalnog i dezorijentiranog poljoprivrednog proizvođača u robnog.
- orjentisati poljoprivrednog proizvođača na specijalistički i mješoviti model proizvodnje za poznato tržište.

U kontekstu ovih ciljeva ponuđeni su modeli, koji osiguravaju profitabilnu proizvodnju i pozicioniraju tržište.

Strategija podrazumijeva osnovne zadatke:

1. Strategiju prihvatiti kao generalnu obavezu u implementaciji;
2. Favorizirati proizvodnu orijentaciju koja se oslanja na prirodni resurs (zbog stabilnog radnog mjesta u ruralnim dijelovima Općine) i iskazuje značajniji profit ili je proizvodnja izvozno orijentisana;
3. Poštovati generalna opredjeljenja strategije na nivou FBiH i kantona. Stvoriti ambijent i pretpostavke pozicioniranim nosiocima aktivnosti u implementaciji strategije (PZ “Agrar” Vogošća, Veterinarska stanica Vogošća) za tehničko tehnološke i druge aktivnosti.

6.2. Prateći zadaci

Da bi se realizirali zacrtani strateški ciljevi, neophodno je:

1. Zaštititi poljoprivredno zemljište od njegovog trajnog pretvaranja u građevinsko te zaštititi ga od devastacije.
2. Usmjeravanje lokalnog razvoja i infrastrukture prema ruralnom području Općine.
3. Jednostavno rješavanje svih administrativnih pretpostavki (u zakonskim okvirima) za implementaciju strategije.
4. Predviđene financije stimulacije na nivou Općine usmjeravati po prioritetu i strateškim opredjeljenjima.
5. Lokalno tržište, (ugostiteljske objekte, tržnice i druge potrošače) usmjeriti na lokalnu proizvodnju (stimulativnim mjerama, kodeksom patriotskih osjećanja itd.)

Dakle, ovi ciljevi su višeslojan sklad postavljenih zadataka u koji se trebaju uključiti i druge, ne samo srodne oblasti, već i neprivredne djelatnosti, da u svojim mogućnostima razvoj poljoprivrede na Općini osjete kao osnovni privredni regeneratorski faktor.

6.3. Stvaranje ambijenta za provođenje strategije

Osnovni ambijent za provedbu ove strategije su: zemljište, voda, klima i ljudi. Općina Vogošća raspolaže sa sigurno izraženim komparativnim prednostima za razvoj određenih strateških poljoprivrednih grana. Činjenica je da je u nekim proizvodnjama zemljište ograničavajući faktor. Međutim, izvjesne površine zemljišta i na Općini Vogošća nisu u funkciji, pa ova teza o zemljištu, kao ograničavajućem faktoru ne stoji. Uzmemo li u razmatranje druge prednosti Općine, (kvalitet zemljišta, klima, mogućnost navodnjavanja u nekim predjelima Općine, indeks svjetlosti itd.) sigurno je da Općina ima izraženu šansu za razvoj određenih poljoprivrednih proizvodnji.

Da bi se iskoristile ove prirodne pretpostavke neophodno je:

1. Stimulativnim mjerama od strane FBiH, Kantona i Općine učestvovati u poduhvatima zacrtanih aktivnosti.
2. Razraditi sistem kreditiranja i stimulacije i za one poljoprivredne biznise koji ne aktiviraju prirodne resurse (proizvodnja gljiva)
3. Uspostaviti ambijent u PZ "Agrar" Vogošća da budući proizvođač (robni ili prirodni) Zadrugu osjeća kao svoju maticu (sve povoljnosti usmjeravati putem zadruge).
4. Favorizirati stimulaciju proizvodnje koja je radno intenzivna, profitabilna, eventualno izvozno orijentirana i koja apsorbira veći broj zaposlenih izvršilaca.

6.4. Dinamika i kontrola provedbe

Za svoju provedbu strategija podrazumijeva šestogodišnji period 2011.-2016. godine. Bilo bi neophodno formirati općinsko koordinacijsko tijelo za praćenje i realizaciju strategije. Jedan od osnovnih zadataka ovoga tijela bilo bi praćenje proizvodnih i finansijskih tokova.

6.5. Finansijska potpora

Implementacija strategije pretpostavlja značajne finansijske zadatke, prije svega za uspostavu koordinacionog odbora i u razvojnoj potpori.

Finansijsku potporu za provedbu navedenih zadataka neophodno je obezbijediti na nivou Općine, Kantona i FBiH.

Na nivou FBiH neophodno je programskim ciljevima (konkretnim programima) učestvovati i konkurisati na podsticajna sredstva za:

- transfer tehnologija
- podsticaja svih vrsta i nivoa (za umatičene krave i ovce, za sjemensku proizvodnju, za priplodni pomladak itd.)

Za investiciona ulaganja neophodno je maksimalno koristiti:

- Sredstva zavoda za zapošljavanje
- Sredstva banke pod uslovom da su subvencionisana kamatom od strane Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH i Kantona (regresiranje kamatnih stopa od viših nivoa vlasti).

Na nivou Kantona u ovom momentu nažalost, nema mogućnosti za korištenje značajnijih sredstava. Neophodno je insistirati na stručnoj logistici u rješavanju administrativnih pretpostavki za ostvarivanje navedenih premija i izradi projekata na nivou FBiH.

Na nivou Općine stimulativne mjere podesiti u pravcu navedenih prioriteta, prije svega prioriteta u stvaranju ambijenta (PZ "Agrar" Vogošća, Veterinarska stanica Vogošća,

koordinaciono tijelo na nivou Općine za praćenje i provedbu Strategije, te za kreditiranje i stimulaciju agrarne privrede.

7. PRIRODNE I ZEMLJIŠNE OSNOVE POLJOPRIVREDE U OPĆINI

7.1 Prirodne osnove

Područje Vogošće nije jednolično, homogeno poljoprivredno područje. Naprotiv, veoma je heterogeno i to su različitosti u klimi sa svim svojim oblicima, nadmorskoj visini, reljefu terena, sastavu tla i upotrebnoj vrijednosti zemljišta i tipovima prisutnih poljoprivrednih zemljišta, te se može kazati da se poljoprivreda razvija na području Općine u apsolutnoj heterogenosti.

Općina Vogošća ima svoje specifičnosti u pogledu prirodnih bogatstava prije svega tla koje direktno utiče na vegetaciju. Svaka njegova promjena mijenja vegetaciju, a ova mikroklimu, pa su tako sinhronizirane i uvjetovane jedna drugoj.

7.2 Klima

Vogošća je smještena na nadmorskoj visini od 508 m do 1500 m. Nalazi se na 43° i 53' sjeverne geografske širine i 18° i 20' istočne geografske dužine.

Po svojim karakteristikama klima je kontinentalna, a obzirom da se veći dio teritorije nalazi na većoj nadmorskoj visini ona je i planinska, s oštrim, hladnim zimama, kratkim periodima proljeća i jeseni i sa vrućim ljetima. Prosječna nadmorska visina je na našem području oko 700 m.

Srednja godišnja temperatura vazduha je 9,4° C, sa najhladnijim januarom i najtoplijim julom. Srednja relativna vlažnost vazduha kreće se u granicama normale i iznosi 74 %. Teritorija Općine karakteristična je po čestim i jakim vjetrovima, koji najveću brzinu obično dostižu u kasnim jesenjim danima. Najčešći pravci puhanja vjetrova su: jugo-istok i sjeverozapad.

Područje Općine, karakterističnog geografskog položaja, u zimskim danima je prekriveno maglom, pa godišnje ima do 120 maglovitih dana.

Najveća količina padavina zapaža se u jesenjim i proljetnim mjesecima. Prosjek godišnjeg taloga je 925 l/m². U zimskom periodu karakteristični su i visoki snježni nanosi i padavine od 20 do 80 cm.

Kasni mrazovi u proljeće i ranu jesen nepovoljno utiču na zemljišne usjeve, a naročito na povrtlarske kulture.

7.3. Klasifikacija zemljišta

Zemljište Općine Vogošća možemo podijeliti u dvije osnovne skupine:

- zemljišta prikladna za kultiviranje;
- zemljišta neprikladna za kultiviranje.

U prvu skupinu spadaju zemljišta do četvrte kategorije, a u drugu skupinu zemljišta od pete do osme kategorije.

Kategorija I su tla koja su prikladna za kultivaciju svih usjeva, a erozija je vrlo mala ili je uopće nema. Ova tla su duboka, općenito dobro drenirana i lako se obrađuju. Predviđena su za intenzivni uzgoj ratarskih, voćarskih, povrtnih kultura, ljekovitog i aromatičnog bilja. Dakle, tla u ovoj kategoriji u budućoj projekciji proizvodnje trebaju biti zasijana podoraničnim kulturama.

Kategorija II su tla sa malim reducirajućim brojem usjeva i zahtijevaju izvjesne mjere za njihovu zaštitu. Ova tla mogu biti u blagom nagibu, maloj podložnosti eroziji vjetrova ili vode, manje su dublja od zemljišta iz kategorije I, mogu biti nepovoljnije strukture. Ova zemljišta mogu također poslužiti za planiranu projekciju i intenzivnu proizvodnju ratarskih i voćarskih kultura.

Kategorija III su zemljišta sa značajnijim nedostacima koji ograničavaju ili zahtijevaju specijalne mjere zaštite. Ovim zemljištima je neophodno poboljšati fizičko hemijska svojstva putem obogaćivanja organskim materijama kako bi ista bila pogodna za biljnu proizvodnju.

Kategorija IV imaju izražene nedostatke koji ograničavaju izbor kultura. Ova zemljišta najviše pogoduju uzgoju ljekovitog i aromatičnog bilja i usjevima nekih krmnih kultura. Zahtijevaju specijalan tretman i obradu za očuvanje od isušivanja. Neki usjevi moraju biti posijani i vanredno obrađeni da bi se sačuvala vlaga u vremenu sa niskim oborinama. Ova su zemljišta prisutna u dolinama vodotoka, gdje su uglavnom potrebne hidromelioracije.

Kategorija V – VIII Ovo su uglavnom zemljišta neprikladna za obradu i uglavnom ih nije moguće koristiti kao oranična tla, pretežno se koriste za livade, pašnjake i šume. mogu biti ravna i stjenovita. Uglavnom su većeg nagiba sa vrlo kratkom vegetacijom, često stjenovita. Neka od zemljišta iz ovih kategorija imaju takve reljefne oblike gdje se ne mogu očekivati njihove promjene u pravcu kultiviranja, i ne mogu se koristiti ni za usjeve drvenastih kultura, ali se zato mogu koristiti za izgradnju građevinskih objekata, infrastrukture itd.

8. PROIZVODNA OGRANIČENJA

8.1 Kvalitet i nagib zemljišta

Ukupne zemljišne površine Općine Vogošća iznose 7.167 ha od čega poljoprivredno zemljište zauzima 2.642 ha, a od ovih površina na pojedine kulture otpada na oranice 830 ha, na voćnjake 633 ha, na livade 969 ha i na pašnjake 210 ha, šumsko zemljište obuhvata 3944 ha.

Ostatak od 581 ha otpada na neplodno tlo. Iz navedenih podataka možemo zaključiti da je sa aspekta površina ovo poljoprivredno ekstenzivna općina. S obzirom da je zastupljenost poljoprivrednih kultura najveća u vegetaciji livada i pašnjaka moguć je intenzivniji razvoj stočarske proizvodnje.

Ograničavajući faktori u biljnoj proizvodnji su upravo nedostatak većih površina zemljišta kategorije I i II. Struktura poljoprivrednog zemljišta je nepovoljna, parcele su male, posebno one pod voćnjacima sa intenzivnom proizvodnjom, nepovoljne starosne i sorte strukture.

Postoji još širok spektar ograničavajućih činilaca koje će trebati otklanjati na putu rasta proizvodnje i dizanja profitabilnosti poljoprivrednih gazdinstava.

Ograničavajući faktori koje treba otklanjati i kojima treba posvetiti veću pažnju pobuđuju slijedeći :

- težiti što većoj proizvodnji za sopstvene potrebe u deficitu hrane Općine, a posebno težiti profitabilnoj biljnoj proizvodnji;
- dosljedno i stručno koristiti mineralna gnojiva i sredstva za zaštitu bilja;
- transfer tehnologije provoditi u biljnoj proizvodnji pod stručnim nadzorom popravljati proizvodne mogućnosti prirodnih livada i pašnjaka;
- uspostaviti infrastrukturu za uzgoj stoke;
- znanja u reprodukciji;
- korištenje plemenite pasmine stoke.

Neprovođenje navedenih mjera predstavlja izvjesne ograničavajuće faktore u biljnoj i animalnoj proizvodnji.

9. RAZVITAK POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

9.1 Bilans proizvodnih površina

Uz sadašnji trend stagniranja, odnosno opadanja sjetvenih površina, a i zbog ograničenja zemljišnih površina I i II kategorije nužno je iznalaziti takve agrotehničke mjere i

tehnologije koje će povećati prinos po jedinici površine. Promjene koje predviđamo odnose se u sjetvenoj strukturi i rejonizaciji određenih zemljišnih površina. Pretpostavljamo da se do perioda 2016. godine neće dešavati neke značajnije promjene (gubici) u ukupnom obimu poljoprivrednih površina, ali se isto tako i ne pretpostavlja njihovo značajnije proizvodno angažovanje u odnosu na sadašnje korištenje.

9.2 Bilans korištenja energije

Pored sunčevog toplotnog zračenja, koje utječe na floru i dužinu vegetacije područja, u energetske bilans ulaze svi izvori energije koji se mogu koristiti u kontinuiranoj proizvodnji hrane, kao što su električna energija, tečna i čvrsta goriva i drugi izvori toplotne energije. Podaci o temperaturi zraka na Općini Vogošća različiti su u pojedinim područjima i ovise o nadmorskoj visini čija je razlika izražena.

9.3 Voćarska proizvodnja

U predratnom periodu na širem prostoru Općine Vogošća voćarska proizvodnja imala je svoje mjesto među ostalim poljoprivrednim proizvodnjama. Ozbiljnija proizvodnja se odvijala u nižim i pristupačnijim zemljištima gdje je moguće primijeniti mehanizaciju u cilju sprovođenja savremene agrotehnike i zaštite zasada od bolesti i štetočina. Naselje Blagovac, Gornja i Donja Jošanica, Kobilja Glava, Hotonj i Gora interesantni su za voćarsku proizvodnju. U periodu do rata proizvodnja je bila uglavnom ekstenzivna, sa niskim stepenom primjene mehanizacije, niskim ulaganjima u agrotehniku i zaštitu od bolesti.

Jedan dio proizvedenih količina voća plasiran je na tržište Vogošće i Sarajeva u svježem stanju, uglavnom prodajom u individualnoj režiji i putem pijaca. Veći dio sirovine šljive, jabuke, kruške, dunje, višnje i oraha koristio se za preradu u alkohol, pekmez, bestilj, džem, slatko, sok i sirće i kao takav realizovan, dok se manji dio zadržavao za vlastite potrebe porodice.

Od voćnih vrsta, šljiva je zauzimala najveće površine i imala najveću proizvodnju. Sorta Požegača je bila najraširenija, oko 70 %, ali u posljednje vrijeme stabla sve više obolijevaju od virusa «Šarke» koji prijete da ju potisne sa ovih prostora. Značajno mjesto iza šljive ima jabuka koja je vrlo raširena i rađa redovno na prostoru Općine Vogošća.

Pored ovih vrsta, u ukupnoj voćarskoj proizvodnji velik broj stabala otpada na krušku i trešnju, gdje se na terenu, pored kulturnih (modernih) sorti, može naći jedan broj dobrog autohtonog sortimenta koji u eri ekološke proizvodnje bez ili sa smanjenom upotrebom hemije ima budućnost i tržište, kako na domaćem tako i na stranom tržištu.

Ostale voćne vrste, kao što su višnja, dunja, orah, jagoda i malina imaju značaj, ali im je rasprostranjenost manja, a time i skromnije učešće u proizvodnji.

Pregled proizvodnje voća u Općini Vogošća za 2010. godine

Vrsta voća	Ukupan prinos u t	Prosječna cijena za 1 t u KM	Ukupna vrijednost u KM
Jabuka	50	1.000	50.000
Kruška	5	1.000	5.000
Dunja	3	2.000	6.000
Šljiva	5	500	2.500
Trešnja	35	1.000	35.000
Višnja	5	500	2.500
Orasi	28	2.500	70.000

(Statistički podaci)

Razvojne mogućnosti

Na prostoru Općine Vogošća u poslijeratnom periodu prisutne su tendencije obnove voćarske proizvodnje, ali je ona nedovoljna i spora, jer stanovništvo više ulaže u obnovu stambenog fonda i prostora za stoku. Prostore u nižim dijelovima Općine treba razvijati u

smislu srednje intenzivnih voćnih vrsta (jagoda, malina, jabuka, kruška, trešnja, višnja) gdje će biti primjena visoke tehnologije sa primjenom plastenika i sistema za navodnjavanje.

Tamo gdje je šljiva imala dominantnu ulogu kako po broju stabala tako i po proizvodnji potrebno je uraditi detaljno snimanje zasada, prije svega u smislu zaraženosti na šarku. Ako analiza pokaže da je zaraženost ispod 30 % onda se protiv šarke treba boriti uklanjanjem zaraženih stabala i kontrolom unošenja sadnog materijala kako bi se proces širenja usporio. Tamo gdje je zaraza šarkom veća od 30 % treba krčiti kompletne zasade i saditi druge sorte: Čačanska rodna, Čačanska najbolja, Čačanska ljepotica, Bilaska rana i Stanley.

Kod drugih voćnih vrsta jabuke, kruške, trešnje i šljive (mlađi zasadi) treba pribjeći sprovođenju mjera sanacije što uključuje sistem primjene dugoročnih mjera: rezidbe, obrade, đubrenja i zaštite od bolesti i štetočina.

Na manjim površinama gdje je kvalitet zemljišta visok, gdje postoji mogućnost obrade i navodnjavanja treba ići na podizanje savremenih gustih zasada jabuke i kruške. Kod trešnje koja je na prostoru Općine Vogošća po broju stabala i proizvodnji značajnija kultura treba ići na laganu izmjenu sortimenta i početi saditi sorte: Stela, Sju, Van, Bing, Burlati i druge kako bi se utjecalo kvalitetniju ponudu na tržištu.

Posebnu pažnju treba posvetiti uzgoju jagodastog voća (jagoda, malina, kupina), jer je isti u ostalim dijelovima BiH u stalnoj ekspanziji. Svjetsko tržište pokazuje interes naročito za zamrznuto voće i prerađevine. Velika nezaposlenost uzrokovana prestankom rada industrijskih i drugih kapaciteta kao i ratnim dejstvima natjerala je velik dio stanovništva da svoju egzistenciju traži u poljoprivrednoj proizvodnji, i ako se time prije nisu bavili.

Proizvodnjom jagodastog voća na vlastitom imanju moguće je zaposliti cijelu porodicu i stvoriti solidan materijalni efekat. Uslovi za masovnu proizvodnju maline, jagode i kupine su: postojanje dobrog zemljišta, radne snage, organizovanog otkupa, stručne službe, blizine prerađnog kapaciteta i siguran plasman na domaćem i evropskom tržištu. Firma «Klas» iz Sarajeva pogodan je partner za ove poslove, jer samo siguran otkup, kreditiranje proizvodnje i stručna pomoć mogu i na ovim prostorima pokrenuti ovu profitabilnu proizvodnju.

Iako su zemljišni kapaciteti za ozbiljniju voćarsku proizvodnju u Općini Vogošća skromni, ipak se sa primjenom nekoliko mjera može dosta postići i u grani poljoprivredne proizvodnje u narednom periodu.



Plantažni voćnjak



Trešnja



Uzgoj jagoda na foliji

9.4 Uzgoj povrća

I – Značaj povrća

Povrtlarstvo omogućuje intenzivno korištenje zemljišta i sistema za navodnjavanje putem smjenjivanja dvije do tri vrste u toku godine, na istoj površini ili zatvorenom prostoru. Specifičnosti velikog broja povrtnih kultura omogućuje i proizvodnju hrane i u nepovoljnim zemljišnim i klimatskim uslovima, koristeći različite načine i sisteme proizvodnje, kao što su zaštićeni prostori i sl. Njivska proizvodnja povrća može da ima veliki dohodak. Ostaci povrća predstavljaju jeftinu i kvalitetnu stočnu hranu visoke energetske i ukupne biološke vrijednosti. Od velike važnosti je povezanost povrtna i stočarske proizvodnje.

Intenzivno povrtlarstvo vezano je za korištenje stajnjaka kao organskog đubriva i kao bioenergetskog materijala za zagrijavanje zaštićenog prostora, a biljni ostaci povrća značajni su za đubrenje i kao izvor mineralnih materija.

Bogatstvo hranjivih i zaštitnih materija čini povrće značajnim u ishrani ljudi. Povrće u ishrani osigurava oko 12 % energetske vrijednosti čovjekovog dnevnog obroka. Niža energetska vrijednost uvjetovana je manjim sadržajem suhe tvari materije (3,5-30%), odnosno manjim sadržajem masti, bjelancevina i ugljenih hidrata u odnosu na hranu životinjskog porijekla ili zrnastih kultura.

II - Način proizvodnje povrća

Razvoj povrća na Općini Vogošća uvjetovan je biološkim karakteristikama vrste, agroekološkim i ekonomskim činiocima. Sve ove osobine omogućuju gajenje pojedinih vrsta i uz agroekološke uslove određuju način proizvodnje. Ekonomski činioci uvjetuju nivo ulaganja i određuju intenzitet proizvodnje.

Proizvodnja povrća na općini Vogošća ima sve karakteristike proizvodnje u svijetu, a to po zastupljenosti proizvodnje na otvorenom prostoru, u bašti i njivi, i u zaštićenom prostoru.

A. Rana proljetna proizvodnja povrća na Općini se zasniva u martu (salata, luk, špinat, mrkva, peršin, grašak) direktnom sjetvom u bašti i na njivi. Povrće iz rane proizvodnje namijejeno je za svježju potrošnju.

B. Srednje rana, odnosno srednje kasna (ljetna) proizvodnja povrća je rasprostranjenija na Općini. Povrće je najčešće namijenjeno u potrošnji u svježem stanju. Osnovu, čini proizvodnja rasada u zaštićenom prostoru (plastici) i sadnja na otvorenom polju.

C. Kasna (jesenja) proizvodnja povrća malo je zastupljena na Općini. Namijenjena je za domaćinstvo, a dijelom i tržišne kapacitete. Povrće se najčešće proizvodi direktno iz sjemena ili iz kasnog rasada, i to u uslovima navodjavanja, bez ili sa primjenom mehanizacije. To povrće je često druga kultura (kupus, krastavac, grah mahunarke), što omogućuje intenzivno korišćenje zemljišta i rentabilniju proizvodnju.

Baštenska proizvodnja povrća na Općini je uglavnom zastupljena na malim površinama, na rubnim mjesnim zajednicama, a gaje se vrste povrća namijenjene za potrošnju u vlastitom domaćinstvu ili za lokalno tržište. Baštenska proizvodnja je značajna radi zahtijeva za povećanjem broja radne snage (grah mahunar, grašak, krastavac i sl.). Ovo je intenzivni način proizvodnje povrća sa smjenom 2-3 vrste u toku godine, uz uzgoj sorti prikladnih za ručno branje. Dobrom organizacijom ono postaje i značajna robna proizvodnja.

9.5. Proizvodnja povrća u zaštićenom prostoru (plastička proizvodnja)

Ovo je najintenzivniji oblik proizvodnje povrća. Uzgoj u kontrolisanim uslovima odvija se u vrijeme kada klima ne omogućuje uzgoj povrća na otvorenom polju. Kod nas je to proizvodnja u toku ranog proljeća u toku jeseni i zime. Proizvodnju u zaštićenom prostoru karakterizira veća investiciona ulaganja u objekte, opremu i veći broj kvalificirane radne snage. Pri ekonomičnom izboru kulture za zagrijavanje, vremenski dobro planiranoj proizvodnji i uz dobru organizaciju, proizvodnja je rentabilna. Značaj proizvodnje u zaštićenom prostoru je u kontinuitetu snadbjevanja tržišta svježim povrćem u toku godine, što doprinosi pravilnoj ishrani stanovništva.

Proizvodnju u zaštićenom prostoru nužno je usmjeriti u dva strateška pravca:

1. Niskim zaštićenim prostorom: lejama, niskim tunelima koji u osnovi služe za proizvodnju rasada, ali se mogu uspješno koristiti i za proizvodnju povrća i u periodu proljeća i jeseni.
2. Visoko zaštićenom prostoru: u plastenicima, gdje se povrće najčešće proizvodi i u cjelovitom ciklusu od sjetve, odnosno sadnje do berbe. U kontrolisanim uslovima uzgoja u zaštićenom prostoru ostvaruju se visoki prinosi kvalitetnog povrća.

Proizvodnja povrća u zaštićenom prostoru na području Općine Vogošća je do unazad par godina bila nepoznanica, tek prije šest godina izgrađeni su prvi plastenici na ovom području. Općina Vogošća raspolaže veoma kvalitetnim lokalitetima za proizvodnju u plastenicima to se prvenstveno odnosi na područja Hotonja, Gore, Kobilje Glave, Gornje i Donje Jošanice, Uglješića i drugih naselja. Sva ova područja karakteriše usitnjen posjed od 200 do 1000 m obradive površine po parceli. Ovako male površine su nepovoljne za neku veću proizvodnju na otvorenom polju, ali su veoma pogodne za podizanje plastenika u kojima bi se proizvodilo povrće, rasadi cvijeća ili jagode. Proizvodnja u plastenicima na području Vogošće bi se bitno razlikovala od većine drugih plastenika na drugim terenima u BiH. Zbog hladnije klime na ovom području, proizvodnja bi se zasnivala na crnoj foliji u plasteniku. Pokrivanje zemlje crnom folijom osigurava zemljištu pogodniji toplinski i vodni režim, zadržava bolju strukturu i plodnost tla, te utiče na mikrobiološke procese u tlu, zbog toga se pospješuje cvjetanje i dozrijevanje plodova. Gnojivo se u pokrivenom dijelu bolje iskorištava, smanjuje se ispiranje hranjiva, naročito azota, a topljivost fosfornih i kalijevih đubriva je bolja. Pored navedenih prednosti važno je znati da je proizvodnja na ovaj način znatno jednostavnija i jeftinija nema čupanja korova, plodovi su čisti, bolje dozrijevaju. Za proizvodnju na foliji veoma su pogodne slijedeće kulture (paradajz, paprika, krastavac, salata, jagoda kao i više vrsta cvijeća.)

Proizvodnju u zaštićenim prostorima (plastenicima) karakterišu slijedeći parametri:

- mogućnost proizvodnje tokom cijele godine,
- vansezonsko prispjeće proizvoda,
- znatno lakši plasman proizvoda,
- 2-3 puta veći prinos po jedinici površine,
- visoka cijena proizvoda,
- bolja iskorištenost radne snage tokom godine,
- smanjen uticaj spoljnih faktora,
- znatno bolji kvalitet plodova.

Dodatni razlozi koji opravdavaju organizovanje proizvodnje u zaštićenom prostoru na području Općine Vogošća jesu neposredna blizina tržišta, dosta veliki broj ugostiteljskih objekata koji su veliki potrošači ovih proizvoda tokom cijele godine. Proizvodnja u plastenicima zahtjeva dosta visok nivo znanja iz ove oblasti, te je neophodno paralelno sa izgradnjom plastenika vršiti edukaciju novih proizvođača kako bi što brže i kvalitetnije ovladali ovom problematikom. U narednom periodu na području Vogošće trebalo bi podići još jedan veći broj plastenika površine od 100-300 m. Do 2016. godine ova proizvodnja bi trebala da se proširi na 2,0 ha što bi bila značajna proizvodnja za ovo područje.

U odnosu na proizvodnju povrća, cvijeće daje daleko veći prihod ali zahtijeva daleko veće znanje u ovoj oblasti.

Općina Vogošća na njenim rubnim prostorima ima uslove za prelazak na ekološku poljoprivredu. U okviru ekološke poljoprivrede obavezno je poštivanje svih preduslova za optimalnu i ekonomičnu proizvodnju, kao što su izbor mjesta i načina uzgoja u odgovarajućim agroekološkim uslovima, udaljenost od zagađivača i intenzivnih saobraćajnica, stalna kontrola plodnosti zemljišta, kontaminacije zemljišta, vode i vazduha, bilans vode i energije, ravnoteža biljne i stočarske proizvodnje, korištenje organskih đubriva i primjena integralne i biološke zaštite bilja, te i stalna kontrola gotovih proizvoda.

Razvoj ekološke proizvodnje povrća obuhvata:

1. Revitalizaciju sadašnjih načina uzgoja povrća,
2. Integralnu proizvodnju,
3. Uzgoj na principima biološke proizvodnje, koja će razvojem bio-tehnologije prerasti u nove biotehnoške metode uzgoja što osigurava kvalitet, zdravstvenu ispravnost i zaštitu životne sredine.

Revitalizacija sadašnjih tehnologija uzgoja odnosi se na ponovno uvođenje osnovnih agrotehničkih mjera, kao što su organska đubriva, kontrola plodnosti zemljišta i đubrenje na toj bazi, izbor manje toksičnih pesticida i primjena odgovarajućih tehnika i oruđa. To je u suštini kontrolisana konvencionalna proizvodnja.

U integralnoj proizvodnji sve metode uzgoja su optimalne i međusobno prilagođene, u čemu posebno mjesto imaju rezultati biotehnologija (nova sorta, organska, mikrobiološka, i mineralna đubriva, biološka sredstva za zaštitu bilja). Za svaki tip proizvodnje pravi se odgovarajuća tehnologija uz poštovanje opštih smjernica proizvodnje. U okviru toga značajno mjesto imaju organska đubriva, uzgoj biljaka fitocidnih svojstava, pa i primjena integralne i biološke zaštite protiv parazita, štetočina i korova.

Biološka (organska) proizvodnja podrazumjeva primjenu organskih đubriva (uz neka mineralna) i biološka sredstva za zaštitu (uz neka hemijska), kao i primjenu svih agrotehničkih mjera sa izraženim ekološkim predznakom. Prelaz na biološku proizvodnju je postepen i ovisi od stepena kontaminacije agroekosistema.

Površine i prinosi povrća na općini Vogošća

Kultura	Površina ha	Ukupni prinos t	t/ha
Krompir	120	840	7,0
Grah	8	8	1,0
Kupus i kelj	8	48	6,0
Luk crni	17	59.5	3,5
Paradajz	3	10.5	3,5
Mrkva	6	24	4,0
Krastavac	1	3	3,0
Salata	2	2	1,0
Paprika	2	4	2,0

(statistički podatci)

Programom proizvodnje povrća na Općini Vogošća predviđa se uposliti novih 50 radnika. Ova uposlenost temelji se na povećanju površina pod povrćem do 2016. godine, a odnosi se na zemljište koje je neobrađeno i zapušteno. Upotrebom i primjenom tehnoloških dostignuća u proizvodnji povrća kao i izborom sorti najprikladnijih za ovo područje, doći će do povećanja prinosa po hektaru.

Ovo omogućuje i veću uposlenost radnika na berbi-skidanju povrća sa parcele, klasiranju, pakovanju za tržište.



Savremeni plastenici



Uzgoj u zatvorenom prostoru

9.6 Pčelarstvo

Općina Vogošća sa izvanrednim prirodnim uslovima, povoljnom klimom, bogatstvom medonosnog potencijala pruža izvanredne uslove da se u narednom periodu organizira profitabilna proizvodnja meda i ostalih pčelinjih proizvoda i uključi veći broj nezaposlenih u ovu proizvodnju.

Treba istaći da se pčelarstvom veoma uspješno mogu baviti i invalidna lica. Uključivanje ratnih vojnih invalida u pčelarsku proizvodnju zahtijeva odgovarajuću stručnu obuku za savremeno pčelarenje, obzirom da je dobra obučenost osnovni preduslov za proizvodnju od 20-30 kg meda po jednom pčelinjem društvu.

Značajne površine livada i pašnjaka obrasli šumskim rastinjem, obilje voćnih vrsta, trava predstavlja kvalitetan resurs medonosnog bilja koji omogućava znatno veći broj proizvodnih košnica u odnosu na postojeće stanje od svega 1589 društava.

Dugogodišnjim praćenjem na području Općine Vogošća u jednom određenom vremenskom periodu utvrđeno je da se desi da ima bespašnih godina, godina sa nadprosječnim prinosom i godina kada je prinos meda prosječan.

Proizvodni modeli

Proizvodni modeli su koncipirani na bazi izuzetno povoljnih agroekoloških uslova cjelokupnog područja Općine Vogošća koje ima sve preduslove za proizvodnju ekološki čistog meda i interesa proizvođača koji bi se opredijelili za bavljenje pčelarstvom kao osnovnom djelatnošću i proizvođači sa kombinovanom proizvodnjom pčelarstvo - voće i povrće.

I Model – Osnovna djelatnost pčelarstvo 100 proizvodnih košnica

Investiciona ulaganja	Iznos u KM	Proizvodnja + prihod	Iznos u KM
1. Košnice	10.000	1. med (2.000 kg x15 KM/kg)	30.000
2. Rojevi	8.000	2. rojevi (20 x 80 KM)	16.000
3. Satne osnove	6.000		
4. Rešetke	1.000		
5. Žice za okvirove	300		
6. Pogače za prihranu	800		
7. Ambalaža i naljepnice	2400		
8. Lijekovi	500		
9. Ostali troškovi	500		
Ukupno	29.500	Ukupno	46.000

Iz ponuđenog proizvodnog modela vidljivo je da je pčelarstvo visoko profitabilna proizvodnja, pogotovo ako je orijentacija na ekološki certificiran proizvod. Uslov je stalna edukacija proizvođača i odgovarajuća kreditna sredstva sa grejs periodom od 12 mjeseci i kamatnom stopom od 2 %.

Tabela - Prinos meda i vrijednost proizvodnje

Godina	Broj košnica	Prinos meda u kg	KM/kg	Vrijednost proizvodnje u KM
2011	1.589	31.780	10	317.800
2012	1.790	35.800	10	358.000
2013	2.190	43.800	10	438.000
2014	2.790	55.800	10	558.000
2015	3.500	70.000	10	700.000
2016	5.000	100.000	10	1.000.000

Iz prethodnih tabelarnih podataka vidimo da su mogućnosti u oblasti pčelarstva značajne i da daju interesantnu mogućnost profitabilnog zapošljavanja, bilo da je orjentacija samo pčelarska proizvodnja ili u kombinaciji sa drugim vrstama profitabilne poljoprivredne proizvodnje.

Stacionirani pčelinjak



Pčelinjak

9.7. Stočarska proizvodnja

Značaj stočarstva

Stočarstvo ima višestruki značaj za ukupnu ekonomiju. Taj značaj proizilazi iz sljedećeg:

1. Stočarstvo oplemenjuje biljne proizvode niske hranidbene vrijednosti u visokovrijednoj ljudskoj hrani.
2. Dobro razvijena stočarska proizvodnja čini 60-70 % ukupne primarne poljoprivredne proizvodnje.
3. Stočarstvo zapošljava kontinuirano u toku cijele godine, radnu snagu sa poljoprivrednog gazdinstvom i tako znatno povećava ukupni dohodak gazdinstva.
4. Stočarska proizvodnja, a u specifičnim uslovima Općine Vogošća (reljef, nagibi, struktura zemljišta itd.) na najvećem dijelu Općine, praktično je jedini način korištenja zemljišta kao poljoprivrednih resursa.
5. U skladu sa prethodnim, stočarstvo je osnovni uslov za demografsku pokrivenost prostora koji ostaje demografski pust bez ove proizvodnje.

Jasno je da je za Općinu Vogošća od vitalnog značaja zaustaviti daljnju degradaciju stočarske proizvodnje, te učiniti sve za preobraženje negativnog trenda u ovoj oblasti u pravcu razvoja.

Tržište za stočarske proizvode

Ovo je bitan razvojni činilac za stočarsku proizvodnju. Iako postoje veliki deficiti svih značajnih poljoprivrednih i stočarskih proizvoda, zbog lošeg carinskog režima, stočarima je otežano plasirati neke važnije proizvode, kao što je mlijeko i njegove prerađevine. Danas se u trgovinama prodaje više od 60 % mlijeka i prerađevina iz uvoza. Otkup mlijeka u F BiH godinama je stagnirao, a primjetan je pozitivan trend zahvaljujući povećanju premije za mlijeko (sa 5 na 16 feninga).

Do sada, na području Vogošće, je bio loše organiziran otkup mlijeka, ali je u prošloj godini počelo sa organizovanim otkupom putem PZ "Agrar" Vogošća i sarajevske mljekare "Milkos", što je u velikoj mjeri doprinijelo većem i boljem razvoju govedarstva u Općini.

Ovčarska proizvodnja je u nešto povoljnijem položaju, kad je riječ o plasmanu, u odnosu na govedarstvo. Ovčarski proizvodi, naime, zbog svog kvaliteta nemaju stranu konkurenciju. Tržište za janjad i ovčije proizvode postoji i plasman nije veći ograničavajući faktor.

Peradarska proizvodnja u BiH se brzo obnavljala poslije rata zahvaljujući biološkim karakteristikama peradi (brza reprodukcija, podjela rada na pojedine faze, mogućnost "industrijalizacije" proizvodnje, proizvodnja u urbaniziranom ambijentu, za razliku od ovčarstva). Treba istaći i relativno dobru carinsku zaštitu za ovu proizvodnju. Plasman za brojlere je osiguran putem specijaliziranih klaonica za perad sa kojima potencijalni investitor treba da stupi u kontakt.

Prirodni resursi za razvoj stočarstva Općine Vogošća

U prirodne resurse ubrajamo zemljište i klimu. Općina Vogošća posjeduje slijedeće zemljišne površine za stočarstvo:

Red. Br.	Kategorija korištenja zemljišta	Površina ha
1.	Oranice i bašče	830
2.	Voćnjaci	638
3.	Vinogradi	-
4.	Livade	969
5.	Pašnjaci	210
6.	Šumsko zemljište	3935
7.	Neplodno zemljište	585

(Podaci uzeti iz katastra nekretnina Općine Vogošća)

Karakteristike pašnjaka.

Riječ je uglavnom o degradiranim pašnjacima na velikim nagibima, sa plitkim slojem plodnog zemljišta. Zbog toga, a i zbog često sušnog ljetnog perioda, prinosi ovih pašnjaka su vrlo niski (preračunato u sijeno).

Mogućnost boljeg korištenja livada i pašnjaka

Da bi se povećao proizvodni potencijal livada i pašnjaka potrebno je primijeniti poznate agromeliracione, odnosno agrotehničke mjere u gazdovanju sa njima. Ove mjere moguće je implementirati na gazdinstvima pojedinih stočara koji budu ozbiljnije zainteresirani za intenziviranje stočarske proizvodnje. To su u prvom redu odnosi na buduće vlasnike stoke sa 3 i više krava te većih stada ovaca.

Ovdje ćemo ukratko navesti neke od pomenutih mjera:

Livade

- razbacivanje vještačkog đubriva rano na proljeće (tj. prije početka vegetacije),
- prehranjivanje vještačkim đubrivom nakon prvog otkosa,
- drljanje (prije vegetacije),
- rana košnja (u momentu klasanja trava, odnosno početka cvjetanja djeteline), čime se daje šansa drugom otkosu, te dobije sijeno boljeg kvaliteta.

Pašnjaci:

- uništavanje korova,
- napasanje itd.

Navedenim mjerama prinosi sa livada mogu se udvostručiti uz promjenu botaničkog sastava u korist kvalitetnijih biljaka.

Krmni bilans

U sljedećim tabelama prezentirana je procjena proizvodnje stočne hrane (izraženo u sijenu) na livadama i pašnjacima, te je taj podatak uspoređen na području Općine. Procjena proizvodnje krme dato je u dvije varijante - sadašnja proizvodnja i moguća proizvodnja, pod uslovom da se primjene pomenute agrotehničke mjere u gazdovanju sa livadama.

Tabela 2. Potrebe stočnog fonda Općine Vogošća za voluminoznom krmom (izraženo u sijenu) - tona

Vrsta stoke	broj grla	Potrošnja po grlu, god.	Ukupne potrebe
1.goveda-ukupno	1.370	--	--
- krave i steone junice	1120	7	7.840
- ostalo	250	2	500
2. Ovce	3800	0,6	2280
3. Koze	320	0,1	32
Svega:			10.652

Tabela 3. Procjena proizvodnje krme (sadašnja i moguća) – tona

	ha	Proizvodnja (prinos)			
		sadašnja		moguća	
		po ha	ukupno	po ha	ukupno
livade	1040	1.5	2.028	2.5	2.765,5
pašnjaci	900	0.6	540	0.7	630
oranice (pod krmnim usjevima)	13	5	65	6	78
Svega:			2.633		3.473,5

U krmni bilans uključena je ukupna površina livada i pašnjaka, kakva se evidentira u općinskoj evidenciji. Koliko je taj podatak usklađen sa stvarnim stanjem, nije nam poznato. Naime, moguće je da je došlo na terenu do većih ili manjih promjena u namjeni zemljišta. Prinosi krme izraženi u sijenu procijenjeni su na bazi poznatih državnih prosjeka za pašnjake (0,6 t/ha) i livada (1,5 t/ha).

Na osnovu takvih procjena došlo se do saznanja da sadašnji proizvodni potencijal za proizvodnju krme nije iskorišten zbog manjeg broja stoke.

Meliorizacijom livada prinos na njima bi se znatno uvećao. Analiza krmnog bilansa ukazala je na mogućnost praćenja stočnog fonda, odnosno da je moguće razvijati stočarsku proizvodnju na bazi resursa koje posjeduje Općina.

Raspoloženje potencijalnih farmera za stočarstvo

Ovo je vrlo važan faktor od kojeg zavisi korištenje prirodnih resursa i realizacije bilo kakve razvojne politike.

Zainteresiranost za ovu granu uslovljena je sa:

- mogućnošću plasmana stočarskih proizvoda,
- agroekonomskom ambijentu,
- mogućnošću dobijanja kredita,
- ličnim odnosom prema stočarstvu.

Treba napomenuti da je poljoprivreda posljednja grana u razvoju privrede.

Strateška opredjeljenja u stočarstvu - neophodne mjere

I Ciljevi

1. Maximalno iskorištavanje prirodnih resursa (zemljišta) i ljudskih potencijala
2. Stvaranje robnih proizvođača u stočarstvu,
3. Tehničko-tehnološka transformacija stočarstva kako bi postala konkurentna na tržištu,
4. Zapošljavanje dijela seoske populacije i usporavanje transfera stanovništva sa selu.

II Pretpostavke razvoja

1. Bolji agroekonomski ambijent (poticaji, zaštita),
2. Dostupan kapital,
3. Zainteresirani farmeri,
4. Osiguran plasman proizvoda.

O ovim činiocima razvoja bilo je riječi u prethodnim poglavljima. Za sada se ne mogu očekivati bitnije promjene u agroekonomskom ambijentu.

Te promjene mogu se očekivati u domenu potsticaja. Kad je riječ o dostupnom kapitalu i dalje se očekuje usmjeravanje općinskih sredstava za ove namjene. Također se očekuje i povećanje otkupa mlijeka. Plasman u ovčarstvu nije veći problem. Slična je situacija i sa peradarstvom.

Prema podacima nadležne Službe Općine, postoji zainteresiranost za ovu granu.

III Strateška opredjeljenja

Iz analize razvojnih činilaca za stočarstvo Općine Vogošća nameću se slijedeća strateška opredjeljenja:

- uzgoj krupne stoke
- ovčarska proizvodnja,
- proizvodnja mlijeka.

Ove tri proizvodnje aktiviraju prirodne resurse i mogu radno angažovati veći broj nezaposlenog stanovništva i dati mu mogućnost da obezbjedi sredstva za egzistenciju.

Definisanje strateških opredjeljenja podrazumijeva aktivan odnos Općine prema tim proizvodnjama i to kroz finansijske (stimulativne) i druge mjere koje su u njenom domenu.

Druge stočarske proizvodnje (peradarstvo) su od sekundarnog značaja. One će imati razvijenu šansu u mjeri u kojoj to dozvoljavaju uslovi na tržištu, a kad je riječ o peradarstvu (podrazumijeva se krupna robna proizvodnja), i od spremnosti potencijalnih poduzetnika da investiraju u ovu granu i prihvate rizike tržišta.

Iz krmnog bilansa vidljivo je da krmna baza omogućuje držanje znatno većeg broja stoke u odnosu na sadašnje stanje. Plasman janjadi je također orijentisan na područje Vogošće i Sarajeva. Ostaje problem kreditiranja u objekte i stoku. Realan razvojni cilj u ovoj grani je povećanje broja grla krupne stoke, a s tim u vezi i povećanje količine isporučenog kravljeg mlijeka, kao i porast broja rasplodnih ovaca kao i uvećan broj gazdinstava koja drže stoku.

Razvojni ciljevi u proizvodnji mlijeka

Na području Općine Vogošća evidentirano je 1.370 goveda, od čega 1120 krava i steonih junica. S obzirom da je otkup mlijeka veoma mali, nema ni farmi sa većim brojem krava. Većinom se radi o gazdinstvima sa jednom do tri krave. Od svih poljoprivrednih gazdinstava (uključujući tu i mješovita), krave su zastupljene manje od polovine. Ovako mali broj krava govori o naturalnom karakteru proizvodnje u govedarstvu.

Proizvodnja mlijeka po kravi procjenjuje se na 1.500 l (plus oko 500 i što posisa tele). Naturalni karakter proizvodnje uzrokuje i njenu ekstenzivnost u proizvodno-tehnološkom smislu, što znači da je organizirani otkup mlijeka uslov njezine pasminske i tehnološke transformacije.

Tehničko-tehnološka transformacija u uslovima Općine Vogošća podrazumijeva:

- a) Koncentraciju proizvodnje na farmama od 3-5 i više krava,
- b) Izmjena – konsolidacija pasminskog sastava goveda u skladu sa zemljišnim i klimatskim karakteristikama terena,
- c) Intenziviranje proizvodnje stočne hrane (meliorizacija livada, vještačke livade itd.) i poboljšanje njenog kvaliteta kroz izmjene u rokovima košnje i način spremanja,
- d) Obezbjedenje potrebne opreme za rad na farmama (spremanje sijena, strojna muža stoke na farmama sa 4 i više krava, zajednička mehanizacija za obradu zemlje),
- e) Kvalitetna oplodnja krava u skladu sa uzgojnim programom u cilju realizacije uzgojnih ciljeva,
- f) Instaliranje nekoliko manjih laktofrizera (od 200-300 l). Realan razvojni cilj do 2016. godine (tj. za kraj petogodišnjeg perioda) je osposobljavanje 20-30 farmi za robnu proizvodnju mlijeka, sa 30-80 krava.

Tržni višak mlijeka na ovim farmama iznosiće po kravi 2000 l/god, odnosno (mlijeko za telad i za potrebu domaćinstva nije uračunato). Ovome treba dodati još mlijeko koje se može otkupiti od vlasnika koji drže 1-2 krave kakvih ima još nekoliko stotina. Ova količina može se procijeniti na oko 150.000 l/god. Realna procjena je da će dnevno moći otkupljivati oko 1.500 l mlijeka.

Intenzivnija proizvodnja mlijeka može se planirati i realizirati u svim dijelovima Općine, tj. tamo gdje postoje uslovi za intenzivniju proizvodnju krme, dobri putevi i relativno urbanizirani i prihvatljivi uslovi za život.

S obzirom da na Općini nema uslova za veće specijalizirane mliječne farme, koje bi mogle obezbijediti dohodak na farmama, ova proizvodnja biće samo jedan od segmenata u proizvodnji na gazdinstvu. Ukoliko je to glavna proizvodnja, kao dopunska još može biti proizvodnja povrća (farma ima potreban stajnjak) ili voća itd.



Visoko mliječne krave

Ovčarstvo

Ovčarstvo se na teritoriji naše Općine razvija brže od drugih grana stočarstva. Razlog je brže povećanje broja grla u stadu jer se godišnje dobije veći broj jagnjadi koja se čuvaju za uzgoj i priplod. Muža ovaca i proizvodnja mliječnih prerađevina pretpostavlja angažman čitave porodice ili upošljavanje većeg broja ljudi koji bi se angažovali za rad u ovčarniku. Danas se obično kombinira držanje ovaca i muznih krava, te se proces proizvodnje mlijeka (i prerađevina) vrši praktično preko cijele godine.

Tamo gdje vlasnici ovaca nisu spremni za mužu ovaca, potrebno je intenzivirati proizvodnju jagnjadi i razbiti tzv. sezonsku reprodukciju da bi se dobila 3 jagnjenja u 2 godine po ovci.

Ovo se postiže intenzivnijom ishranom ovaca nakon zalučenja jagnjadi i to nekim koncentratnim krmivom (žito), što izaziva pojavu ponovne reprodukcije. Na ovaj način izbjegava se visoka sezonska ponuda jagnjadi, te se osigurava ravnomjernija ponuda u

toku cijele godine, što se podudara sa potrebama tržišta. Ovakvu praksu primjenjuju ovčari na Bjelašnici, tempirajući tako janjenje i iskorištavajući bolje biološki kapacitet ovaca.



Ovce na ispaši

Peradarstvo

Ovo je grana koja nemaj neku vezu sa prirodnim resursima Općine Vogošća. Peradarstvo (ono "industrijsko" tj. na većim proizvodnim jedinicama) ovisi isključivo o nabavci hrane biološke supstance sa strane. Ona zato ne može biti strateško opredjeljenje Općine. Treba ga prepustiti poduzetnicima koji ulaze u ovaj biznis na bazi vlastite procjene. Općina može pomoći ovim poduzetnicima na taj način što će im omogućiti dobijanje građevinske dozvole. U peradarstvu treba sa još jednom većom peradarskom farmom osigurati jaja za Općinu Vogošća i grad Sarajevo.

10. EDUKACIJA, CILJEVI I NAČIN PROVOĐENJA

Osnovni ciljevi edukacije u provođenju strategije razvoja poljoprivrede u Općini Vogošća trebaju biti:

- Razvijanje svijesti građana o značaju poljoprivrede i mogućnostima njenog razvoja u Općini Vogošća;
- Osposobljavanje što većeg broja stanovnika, a naročito mladih budućih poljoprivrednih proizvođača, za bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom kroz sticanje znanja, vještina i navika;
- Razbijanje ustaljenih stereotipa da je poljoprivreda i proizvodnja hrane isključivo seoska grana privrede i mjenjanje ovakvog pristupa kroz razvijanje interesa gradskog stanovništva za bavljenje ovom granom privrede i ulaganja u nju;
- Razvijanje svijesti o prednostima kooperativnog udruživanja poljoprivrednih proizvođača u poljoprivredne zadruge na nivou Općine Vogošća, Kantona Sarajevo i Federacije BiH
- Sticanje znanja o ekološkoj poljoprivredi odnosno proizvodnji hrane

Načini provođenja edukacije

- Kroz odgojno-obrazovne ustanove
 1. Uključivanje mladih kroz programe vannastavnih aktivnosti u rad sekcija (povrtlarske, cvjećarske i sl.)
 2. podizanje manjih oglednih parcela u okviru školskih prostora u cilju sticanja elementarnih znanja učenika o poljoprivrednoj proizvodnji
- Kroz sredstva javnog informisanja (RTV, štampa, internet)
 1. Emitovanje edukativnih emisija na lokalnoj televiziji
 2. Afirmisanje naprednih poljoprivrednih proizvođača putem sredstava informisanja u cilju promovisanja savremenih dostignuća u poljoprivrednoj proizvodnji

- Organizovanje predavanja, seminara, studijskih putovanja, sajmovi, izrada informativnog biltena i slično u saradnji sa nadležnom općinskom službom, fakultetom, institutom i drugim relevantnim institucijama.

11. UČESNICI I MJERE STRATEGIJE

Strategija je izrađena u namjeri da postane dokument srednjoročnog razvoja poljoprivrede u Općini Vogošća. Ona je izrađena kao globalna strateška orijentacija. U svim konkretno navedenim proizvodnim granama definisani su razvojni ciljevi iz kojih se mogu pojedinačno elaborirati pojedini projekti.

Bilans proizvodnje hrane u ovom momentu pokazuje veliki nedostatak osnovnih životnih namirnica. Ovaj negativni bilans u nekim proizvodima se neće nadoknaditi u planskoj realizaciji ove strategije. Međutim, u mnogim osnovnim primarnim proizvodima ovaj deficit će se značajno nadoknaditi.

12. PRIJEDLOG MJERA I AKTIVNOSTI ZA REALIZACIJU PROJEKTA

	<u>Nosilac aktivnosti</u>
1. Presentacija i pojašnjene projekta putem lokalnih sredstava informisanja: lokalna TV, radio i informativni bilten, ROK: kontinuirano tokom godine	Nadležna Služba u Općini Vogošća RTV Vogošća
2. Detaljno upoznavanje poljoprivrednika o strateškim pravcima, investicionim ulaganjima, proizvodnim troškovima i profitu ROK: kontinuirano tokom godine	Nadležna Služba u Općini Vogošća i PZ "Agrar" Vogošća
3. Pisana stručna uputstva ili manje brošure o tehnologiji proizvodnje u navedenim segmentima ROK: jednom godišnje	Poljoprivredni fakultet i Poljoprivredni institut
4. Materijalno osposobljavanje PZ "Agrar" Vogošća i Veterinarske stanice Vogošća ROK: kontinuirano tokom godine	Kanton Sarajevo i Općina Vogošća
5. Ugovaranje proizvodnje sa poljoprivrednicima ROK: kontinuirano tokom godine	PZ "Agrar" i Udruženje poljoprivrednika
6. Izrada proizvodne šeme sa agrotehničkim mjerama ROK: jednom godišnje	PZ "Agrar" Vogošća i Poljoprivredni institut Sarajevo
7. Izrada izvedbenih investicionih projekat po segmentima ROK: jednom godišnje po segmentima	Općinska služba, PZ Zadruga, Poljoprivredni institut
8. Obezbjedenje povoljnih kreditnih sredstava (sredstva Zavoda za zapošljavanje itd.) ROK: kontinuirano tokom godine	Služba općine, Poljoprivredni institut JU Zavod za zapošljavanje KS
9. Uspostavljanje isturenog punkta za prikupljanje mlijeka ROK: kontinuirano tokom godine	PZ "Agrar" Vogošća
10. Organiziranje stručne obuke ROK: kontinuirano tokom godine	Općinska služba Poljoprivredni institute

13. ZAKLJUČAK

Zanemarujući ili potcjenjujući znanja i iskustva sadržana u ovoj Strategiji i motu ovih zaključaka, Općina Vogošća je dovedena u poziciju, da ishrana njegovog sadašnjeg stanovništva postane jedan od limitirajućih faktora daljnjeg ekonomskog i socijalnog razvoja.

Porast potražnje hrane u poslijeratnom periodu nije bilo praćeno odgovarajućim aktivnostima u poljoprivredi koje su isključivo bile uvjetovane sa nivoa F BiH i BiH u cjelini. Aktivnosti sa općinskog nivoa bile su izražene i sigurno su dominirale kao jedan od starteških razvojnih segmenata Općine. Svoje zahtjeve pozicionirane u ovoj strategiji u cilju proizvodne orjetacije, prostora i sredstava, proizvodnja hrane definiše u vidu zaključaka koji treba da se uzmu u obzir u svim prioritetima, a posebno u dugoročnom programu razvoja Općine Vogošća.

Zaključci se odnose na **ciljeve, pravci, sredstva i organizaciju** koje je ponudila ova strategija.

Ciljevi

Izbor proizvodnji koje na području Općine Vogošća pokazuju komparativnu prednost u odnosu na proizvode iz drugih područja. Koliko je moguće poštovati projiciranu orijentaciju i umanjiti nedostatak osnovnih životnih namirnica za lokalne potrebe. Prioriteti ulaganja odnose se na robnu specijalističku i mješovitu proizvodnju u pravcu beskamatnog kreditiranja i subvencija, a posebno na očuvanju zemljišta i manjim dijelom pozicioniranog navodnjavanja.

Pravci

Izvršiti transformaciju naturalne i dezorjentisane poljoprivredne proizvodnje (proizvođača) u robnu specijalističku i mješovitu proizvodnju za poznato tržište.

Dalji pravci razvoja odnose se u smislu razvoja stočarstva prvenstveno krupne stoke i proizvodnje mlijeka zbog postojanja otkupne stanice mlijeka u sastavu Poljoprivredne zadruge "Agrar" Vogošća, kao i prodaja mlijeka Sarajevskoj mljekari "Milkos", zatim uzgoj sitne stoke (ovce), proizvodnja povrća u plastenicima i na otvorenom prostoru, voćarstvo i pčelarstvo.

Sredstva

Osnovni faktori i programirane proizvodnje hrane – zemljište, voda, energija, finansijska sredstva ovom Strategijom su označeni i bilansirani. Zemljište je pozicionirano u vidu agrozona, sredstva po prioritetima određivat će općinske strukture u saradnji sa poljoprivrednim institucijama.

Ostalo

Niska produktivnost i visoki troškovi proizvodnje mogu biti savladani samo na principu robne proizvodnje uz primjenu savremenih tehnologija, podizanja nivoa znanja proizvođača i kvalitetnijim upravljanjem.

Poljoprivrednu proizvodnju treba temeljiti na komercijalnoj proizvodnji orijentiranoj odabranom tržištu.

Ulaskom BiH u WTO (svjetska trgovinska organizacija), te primjenom posebnih instrumenata spoljno - trgovinskog režima – EU, sve mjere zasnovane na protekcionizmu domaće proizvodnje se eliminišu.

Primarni poljoprivredni proizvod i njegovu prerađevinu sa područja Općine Vogošća certificirati, a cjelokupnu Općinu proglasiti ekološkim područjem.

P R I L O Z I:

1. **Organizacije uređenja poljoprivrednih zemljišta**
2. **Model proizvodnje jagodastog voća na površini 0,3 ha**
3. **Predračun investicionih ulaganja za plastenike**
4. **Bilans stočarskih proizvoda**
5. **Modeli profitabilne proizvodnje**

Organizacija uređenja poljoprivrednih zemljišta**ZEMLJIŠTA****Hidromeliorizacija**

(regulisanje vodnog režima u zemljištu)

U prostoru:

1. Fundamentalni zahvati vodoprivrednog, u pravilu višenamjenskog karaktera, kojim se u dolinskim prostorima ostvaruju uslovi za hidromelioracije tla. Treba ih regionalno rješavati.

To mogu biti:

- akumulacija
- regulacija vodotoka
- nasipi,
- obodni kanali,
- crpne stanice
- osnovna kanalska mreža,
- odvodnja (dio),
- osnovna mreža za navodnjavanje (dovod vode)

Ulaganja u ovu kategoriju bi trebalo u cjelini obezbijediti iz sredstava države.

2. Detaljistički zahvati na poljoprivrednom zemljištu, koji se, uz uslov postojanja fundamentalnih objekata mogu parcijalno rješavati.

To mogu biti:

- detaljna mreža za odvodnju drenažnom ili otvorenim kanalima,
- detaljna mreža za navodnjavanje, oprema za kišenje i dr.
- zaštita tla od erozije na nagibima.

Ulaganja u ovu kategoriju bi trebalo obezbijediti dijelom iz sredstava države, a dijelom iz sredstava neposrednih korisnika, uz povoljnije uslove kreditiranja.

Ostale mjere uređenja**Na zemljištu:**

Zavisno od tipa, posjedovnih odnosa, stepena razvoja poljoprivredne proizvodnje, načina korišćenja i startnog stanja zemljišta, to mogu biti:

- krčenje,
- čišćenje
- ravnanje
- tabliranje
- komasacija
- arondacija
- organizacija teritorije,
- poljska putna mreža,
- vjetrobрани (pojasevi)

U zemljištu:

- kalcizacija,
- fertilizacija – meliorativno (invensticiono) đubrenje
- humizacija,
- produbljivanje oranice (meliorativno oranje),
- rekultivacija

Ulaganja u ovu kategoriju trebalo bi obezbijediti iz sredstava neposrednih korisnika uz povoljnije uslove kreditiranja.

Efekti ulaganja pod stavkom “u zemljištu” (agromelioracije) evidentni su tek nakon dužeg vremenskog perioda.

Troškove rekultivacije treba da snosi onaj koji je ošteti poljoprivredno zemljište.

U toku su aktivnosti na revitalizaciji, obnovi i razvoju u skoro svim sektorima privrednih i neprivrednih djelatnosti i na svim nivoima organizacije države i društva na području Bosne i Hercegovine. Te se aktivnosti odvijaju i u sektoru hrane općenito, a posebno u poljoprivredi, kao izuzetno važnog sektora.

Osnovna proizvodna i organizaciona jedinica u poljoprivredi na području Općine Vogošća jeste privatno poljoprivredno imanje (gazdinstvo, gospodarstvo). Mnoga od tih imanja izašla su iz rata sa porušenim ili spaljenim stambenim zgradama i poljoprivrednim objektima, bez stoke i poljoprivredne opreme. Jednom riječju, njihovo se tadašnje stanje može označiti kao nulto.

Malo je ili nedovoljno podataka i informacija o rezultatima dosadašnjih aktivnosti na revitalizaciji i obnovi tih imanja. Međutim, ne možemo se oteti utisku da se dosta toga odvija stihijski. Imanja su prepuštena sama sebi, jer dodjelom jedne ili dvije krave ili desetak ovaca problem privatnih poljoprivrednih imanja nije riješen, jer to nije dovoljno ni za puko preživljavanje.

Nasuprot stihiji, želimo ukazati na pravi redoslijed pojedinih aktivnosti, koje se trebaju odvijati u 4 faze koje slijede jedna drugu.

Te se faze ogledaju u :

PLANIRANJU → PRIPREMI → REALIZACIJI → KONTROLI

Ni jedna od tih faza ne može se preskakati, ali se pojedine faze mogu ubrzati, ovisno od lokalnih i konkretnih prilika i okolnosti i raspoloživih finansijskih sredstava.

Kada se radi o poljoprivredi treba posebno istaći da je razvoj poljoprivrede dugotrajan i spor proces. U vezi procesa revitalizacije, obnove i razvoja poljoprivrede, potrebno je istaći da i revitalizacija i obnova moraju biti u funkciji razvoja i moraju ići ruku pod ruku. Bila bi neoprostiva greška i promašaj ako se pojedina privatna poljoprivredna imanja, koja su u svakom pogledu zastarjela i prevaziđena, revitaliziraju i obnavljaju na taj način da se samo dovedu u prvobitno stanje. Ako bi se ljudski rad i finansijska sredstva uložili u staru, u međuvremenu prevaziđenu tehnologiju, opremu i proizvodnu strukturu uopće, revitalizaciju i obnovu ne bi trebali ni započinjati. Na toj osnovi nema kvalitetnog razvoja, bolje rečeno nema nikakvog razvoja, a razvoj predstavlja glavnu životnu snagu u svakoj zdravoj privredi i u svakom društvu koje stremlji naprijed. Nesposobnost za razvoj vodi u stagnaciju, a stagnacija u nazadovanje, a nazadovanje u propast, ekonomsku i svaku drugu.

Osnovni i strateški cilj agrarne politike je stvaranje imućnog poljoprivrednika u bogatoj i prosperitetnoj Bosni i Hercegovini, što je atribut mnogih privredno razvijenih zemalja. To podrazumijeva dovoljno veliko privatno poljoprivredno imanje, daleko veće nego sada, jak stočni fond, dobru tehničku opremljenost, obrazovanog poljoprivrednika, postizanje visokih i stabilnih prinosa u biljnoj proizvodnji, kao i visoke proizvodnje po grlu stoke u stočarskoj proizvodnji, visoku produktivnost rada i odgovarajući sistem organizacije poljoprivrede. Naravno, dostizanje tog strateškog cilja neće biti ni brzo, ni lahko, ni jednostavno, ni jeftino. Osim toga, vogošćanska, pa i bosansko-hercegovačka poljoprivreda mora uvažavati dostignuća i savremene tendencije u razvoju poljoprivrede u razvijenim zemljama.

U vezi sa navedenim, smatramo da se bar dio privatnih poljoprivrednih imanja, onih koji imaju najbolje uslove za organizaciju savremene poljoprivredne proizvodnje, treba da uključe u projekat organiziranog preusmjeravanja vođenja procesa revitalizacije, obnove i razvoja tih imanja.

Osnovni strateški cilj svakog privatnog poljoprivrednog imanja koje se uključuje u projekat preusmjeravanja jeste što brže, što efikasnije i što racionalnije postati proizvodna i organizaciona jedinica osposobljena za :

- proizvodnju onih roba koje tržište traži (ne prodaje se ono što se proizvodi, već se proizvodi ono što može da se proda),
- postizanje odgovarajućeg dohotka koji omogućava prostu i proširenu reprodukciju,
- solidan životni standard porodice.

Na temelju tog osnovnog, strateškog cilja, izvedeni su i operativni, taktički ciljevi, koji se mogu sažeti u slijedećem :

- finansijski cilj : → ostvarivanje odgovarajućeg profita i postizanje primjerene profitne stope na uloženi kapital, kao jedinog mjerila uspješnosti poslovanja;
- tržišni cilj : → biti na tržištu poljoprivrednih proizvoda iz svog proizvodnog programa prepoznatljiv, dakle respektabilna firma;
- proizvodni cilj : → proizvodnja onih roba koje se mogu prodati na tržištu po prihvatljivim cijenama i u kojima imanje ima odgovarajuće komparativne prednosti;
- ljudski cilj : → puno zaposlenje članova obitelji.

Za svako tako odabrano poljoprivredno imanje na području Općine Vogošća neophodno je sačiniti slijedeće :

- sagledavanje startne pozicije svakog takvog privatnog poljoprivrednog imanja (proizvodni uslovi za poljoprivrednu proizvodnju, radna snaga, poljoprivredno zemljište, objekti, oprema, stočni fond, uža i šira lokacija i dr.);
- istraživanje i obrada tržišta, mogućnosti plasmana, cijene;
- izbor i određivanje proizvodnog programa, obima proizvodnje i pravaca plasmana, j. treba dati odgovor na 3 pitanja : šta proizvoditi ?, koliko proizvoditi ?, za koga proizvoditi ?.
- izrada polazne osnove projekta revitalizacije, obnove i razvoja imanja radi sagledavanje osnovnih tržišnih, tehnološko-tehničkih, ekonomsko-finansijskih, investicionih, organizacionih i informatičkih aspekata, sve u cilju donošenja odgovarajuće investicione odluke : šta i kako dalje?
- izrada pisma o namjerama kojemu se prilaže polazna osnova radi upoznavanja potencijalnih kreditora i/ili donatora;
- poslovi projektovanja na nivou idejnih rješenja odnosno idejnih projekata: tehnologije proizvodnje (uključivo i poljoprivrednu opremu i stočarstvo), građevina odnosno ekonomskog dvorišta u cjelini, voćnjaka, vinograda i dr.;
- izrada investicionog programa – projekta prema propisanoj metodologiji;
- aktivnosti na obezbijeđenju finansijskih sredstava (domaći i strani izvori) za ulaganja u trajna i obrtna sredstva;
- realizacija investicionog projekta (građenje, nabavka stoke, i opreme, podizanje voćnjaka i dr.);
- nadzor nad izvođenjem radova;
- puštanje u probni pogon i dokazivanje garantiranih parametara;
- obuka poljoprivrednika za rad i praktičan transfer tehnologija i znanja.

Radi se, dakle, o primjeni savremenog inženjering sistema. Koristeći tekovine savremenih tehnološko-tehničkih i ekonomskih dostignuća i naučne principe racionalne podjele rada i organizacije radnih procesa, inženjering kao sistem koji objedinjuje sve faze, tj. planiranje, pripremu, realizaciju i provjeru očekivanih rezultata ulaganja.

Takav suvremeni sistem nudi Federalni zavod za poljoprivredu u Sarajevu. Taj naš prijedlog kao sistem rada u primjeni nudi značajne prednosti: materijalne, finansijske, organizacione i kadrovske prirode. Primjena inženjering sistema predstavlja krajnji domet uspostave nauke i prakse.

Prema tome, sada je prilika i vrijeme, ali i mogućnost i realna šansa, da se bar manji broj privatnih poljoprivrednih imanja podigne na jedan viši nivo, saglasno savremenim dostignućima u tom pogledu u razvijenijim zemljama.

Kao zaključak može se istaći i slijedeće: cilj je temeljito sagledavanje sadašnjeg stanja i startne pozicije, radikalna promjena postojećeg proizvodnog programa, obim i sistem proizvodnje i poslovanja radi postizanja značajnijeg unapređenja u najvažnijim segmentima poslovanja, kao što su: tržišna proizvodnja, korištenje kapaciteta, uklapanje u savremene tržišne tokove i tehnološko-tehnički proces.

SHEMATSKI PRIKAZ PROJEKTA REVITALIZACIJE, OBNOVE I RAZVOJA PRIVATNOG POLJOPRIVREDNOG IMANJA "X" U VOGOŠĆI

Aktivnosti – dijelovi projekta	Rezultat
1. <u>Analiza prirodnih i ekonomskih uvjeta za poljoprivrednu proizvodnju</u> • članovi domaćinstva, radna snaga, zaposlenost • lokacija • reljef terena • poljoprivredno zemljište po kategorijama: oranice, voćnjaci, vinogradi, livade, pašnjaci, ostalo • uređenost poljoprivrednog zemljišta • tipovi zemljišta i upotrebnost vrijednost zemljišta po kategorijama • vodosnabdijevanje • mogućnosti navodnavanja • elektrificiranost • ekonomsko dvorište (stambena zgrada, poljoprivredni objekti) • stočni fond • poljoprivredna oprema • struktura i obim ranije i sadašnje proizvodnje • tržište i plasman • osnovni ekonomski pokazatelji • mišljenje i stav vlasnika imanja o revitalizaciji, obnovi i razvoju • rezime	Dijagnoza sadašnjeg stanja – startna pozicija
2. <u>Analiza tržišta, mogućnosti plasmana, cijene</u>	Sagledavanje potencijalnog tržišta
3. <u>Izbor proizvodnog programa, obima proizvodnje i pravca plasmana</u>	Odgovori na pitanja : - šta proizvoditi - koliko proizvoditi - za koga proizvoditi
4. <u>Polazna osnova projekta revitalizacije, obnove i razvoja sa pismom o namjerama</u>	Sagledavanje startne pozicije, osnovnih tržišnih, tehnološko-tehničkih, ekonomsko - finansijskih, investicionih i organizacionih elemenata imanja. Prezentacija potencijalnim kreditorima/donatorima
5. <u>Poslovi projektovanja revitalizacije, obnove i razvoja</u> - tehnološki, građevinski i drugi projekti na nivou idejnih rješenja i idejnih projekata	Konkretizacija polazne osnove

6. <u>Izrada investicionog programa prema propisanoj metodologiji</u>	Podnošenje kreditorima zahtjeva za sredstva
7. <u>Obezbjedenje finansijskih sredstava</u>	Pregovori sa kreditorima/ donatorima i zaključenje ugovora
8. <u>Realizacija investicionog projekta i predugovaranje sa kupcima robe</u>	- građenje objekata, - nabavka stoke, - nabavka opreme, - podizanje voćnjaka, - navodnjavanje, - ostale namjene, - nadzor
9. <u>Puštanje u probni pogon</u>	Dokazivanje garantiranih parametara
10. <u>Obuka poljoprivrednika za rad i postavljanje osnovnih elemenata za vođenje knjigovodstva</u>	Praktičan transfer znanja i tehnologije
11. Ugovaranje isporuke robe	Konkretni ugovori na prehrambenom industrijom i drugim kupcima

Model proizvodnje jagodastog voća na površini od 0,3 ha za četveročlanu porodicu:

1. Koji su učesnici u procesu proizvodnje i koje su im obaveze:

- a) Organizator proizvodnje-hladnjača ili zadruga nudi repromaterijal na kreditnoj osnovi sa obavezom vraćanja duga u 4 godine u plodovima maline;
- b) Proizvođač učestvuje u procesu sa: zemljištem, radnom snagom, stajnjakom, stubovima i dijelom transporta do sabirnog mjesta;
- c) Prerađivači, organizator proizvodnje, sklapa ugovor sa proizvođačem u kome su regulisana prava i obaveze između učesnika u proizvodnji;
- d) Zadruga su organizovane na liniji udruživanja proizvođača jagodastog voća i okupljaju ljude sa užeg područja.

2. Investiciona ulaganja u podizanju zasada maline 0,2 ha; jagode 0,5 ha i kupine na 0,05 ha ili 0,3 ha za jednu četveročlanu porodicu:

a) Repromaterijal (sadnice, žica, zaštitna sredstva, leđna prskalice)	1.980 KM
b) Procijenjeno učešće proizvođača (zemljište, radna snaga, stajnjak).....	2.600 KM
c) Kamata na repromaterijal 8 %	158 KM
d) Stručne usluge za rad na terenu	150 KM
e) Godišnja rata za kredit predajom plodova počev od I godine roda	534 KM
Godišnja cijena uslovnog radnog mjesta:	5.422 KM

Predračun investicionih ulaganja za plastenik od 300 m²

- građevinski materijal sa ugradnjom 14,4 KM/m ² =	4.320,00 KM
- sjeme, gnojivo i materijali =	387,00 KM
<u>Ukupno:</u>	<u>4.707,00 KM</u>

Godišnji prihodi u proizvodnji povrća

- paprika 2.700 kg x 1 KM/kg	2.700,00 KM
- salata 750 kg x 1 KM/kg	750,00 KM
<u>Ukupno:.....</u>	<u>3.450,00 KM</u>

Predračun troškova proizvodnje za plastenik površine 300 m²

- sjeme paprike 30 gr.	42,00 KM
- treset	100,00 KM
- saksije fi 8 cm , 900 kom.	90,00 KM
- stajnjak, 3.000 kg	60,00 KM
- zaštitna sredstva	50,00 KM
- mineralno đubrivo	30,00 KM
- sjetva salate	24,00 KM
<u>Ukupno:</u>	<u>396,00 KM</u>

Bilansi stočarskih proizvoda

Ovdje su dati bilansi za mlijeko, goveđe i ovčije meso te peradarske proizvode. Napominjemo da nema egzaktnijih statističkih podataka za ovu oblast, te je ovdje prezentirana naša procjena. Uvid u bilanse pomaže nam pri selektiranju naših strateških opredjeljenja.

Tabela 1. Proizvodnja i potrošnja važnijih animalnih proizvoda u BiH

Vrsta proizvoda	Proizvodnja	Potrošnja		Deficit %
		Po stanovniku god	Ukupna potrošnja	
- goveđe meso ("mrtva"vaga)	20.000 tona	14 kg	51.800	31.800 tona
- mlijeko	80 mil. lit. (otkup!)	100 l	370 mil.	120 mil. lit.
- ovčije meso	6.200 tona	2,5 kg	9.200	3.000 tona
- meso peradi	25.000 tona	10 kg	37.000	12.000 tona
- jaja (domaća)	350 mil.	120	414 mil.	64 mil. kom.

Napomena:

1. u BiH stanovništvo = 3,7 mil.
 2. uveze se mlijeka i prerađevina oko 60 % od količine koja se preda u trgovačkoj mreži, odnosno ekvivalent izražen u mlijeku – oko 120 mil. litara,
- To govori koliko su rezerve za domaću proizvodnju i plasman mlijeka.

MODELI PROFITABILNE PROIZVODNJE**a) Specijalistička proizvodnja****Vrsta kapaciteta**

krave
 ovce
 koze
 tov teladi
 tov junadi
 tov jagnjadi
 tov pilića
 tov ćurki
 koke nosilje
 plantaže maline i kupine
 plantaža voća (jabuka i kruška)
 plantaža povrća
 plastenička proizvodnja
 plantaža ljekovitog bilja
 košnice pčela

Donja granica

5 krava + priplod
 70 plotkinja + priplod
 50 koza + priplod
 50 grla / turnus
 20 grla / turnus
 300 grla
 3000 kom / turnus
 500 kom / turnus
 500 kom / turnus
 0,4 ha
 1,5 ha
 1ha
 0,3 ha
 0,7 ha
 70-100

b) Mješovita proizvodnja**Model I**

3 krave
 1000 pilića
 0,3 ha maline
 lumbri kultura

Model III

3 krave
 300 koka
 3000 m. platenika
 0,5 ha povrća
 lumbri kultura

Model II

3 krave
 20 teladi / turnus
 0,3 ha maline
 30 košnica pčela
 lumbri kultura

Model IV

3 krave
 300 ćurki
 0,5 ha voćnjak
 0,3 ha maline
 lumbri kultura

14. STRATEŠKA OPREDJELJENJA I OPERATIVNI CILJEVI

STRATEŠKA OPREDJELJE NJA	1. Razvoj ukupne poljoprivrede	2. Razvoj stočarstva i otkupa mlijeka	3. Razvoj plasteničke proizvodnje	4. Ratarstvo	5. Voćarstvo	6. Razvoj pčelarstva i proizvodnja meda
OPERATIVNI CILJEVI	1.1. Stvaranje uslova za otvaranje novih radnih mjesta;	2.1. Dovođenje svih poljoprivrednih proizvođača Općine u ravnopravan položaj u pogledu otkupa mlijeka	3.1. Nabavka što većeg broja plastenika putem viših nivoa vlasti i pomoć proizvođačima u nabavci plastenika	4.1. Mogućnosti razvoja ratarstva na malim, usitnjenim posjedima i ostvarivanje većih prinosa	5.1. Mogućnosti podizanja novih plantažnih zasada voćarskih kultura (visokostablašice i jagodasto voće);	6.1. Povećanje broja pčelara i broja košnica pčela u svrhu proizvodnje većih količina meda
	1.2. Pomoć poljoprivrednim proizvođačima u nabavci opreme, stoke i repro-materijala	2.2. Izrada projekata i apliciranje prema višim nivoima vlasti u cilju nabavke muznih krava i ovaca	3.2. Edukacija poljoprivrednih proizvođača i stručna pomoć	4.2. Ukupnjavanje parcela i sjetva jedne kulture na većim površinama	5.2. Kontinuirana edukacija poljoprivrednih proizvođača za ovaj vid uzgoja	6.2. Izrada projektne dokumentacije u svrhu nabavke novih rojeva i košnica.
	1.3 Podrška poljoprivrednim proizvođačima, udruženjima i Zadruzi na području Općine	2.3. Podrška Poljoprivrednoj zadruzi Agrar za otkup mlijeka	3.3. Otkup poljoprivrednih proizvoda koji se uzgajaju u plastenicima	4.3. Mogućnosti boljeg otkupa i plasmana ratarskih proizvoda	5.3. Mogućnosti plasmana i otkupa voća na Kantonu Sarajevo	6.3. Edukacija novih, mladih pčelara uz stručnu pomoć iskusnih pčelara sa naše Općine
	1.4. Otvaranje novih otkupnih stanica za sve vrste poljoprivrednih proizvoda;					6.4. Organizovanje škole pčelarstva na našoj Općini

STRATEŠKA OPREDJELJENJA I OPERATIVNI CILJEVI SA PROJEKTIMA

STRATEŠKO OPREDJELJENJE 1
RAZVOJ UKUPNE POLJOPRIVREDE



OPERATIVNI CILJ 1.1.	OPERATIVNI CILJ 1.2.	OPERATIVNI CILJ 1.3.	OPERATIVNI CILJ 1.4.
Stvaranje uslova za otvaranje novih radnih mjesta;	Pomoć poljoprivrednim proizvođačima u nabavci opreme, stoke i repro- materijala	Podrška poljoprivrednim proizvođačima, udruženjima i zadruzi na području Općine;	Otvaranje novih otkupnih stanica za sve vrste poljoprivrednih proizvoda;

PROJEKTI:

Napomena: Projekti će biti naknadno uvršteni u strateški plan.

STRATEŠKO OPREDJELJENJE 2**RAZVOJ STOČARSTVA I OTKUPA MLIJEKA**

OPERATIVNI CILJ 2.1.	OPERATIVNI CILJ 2.2.	OPERATIVNI CILJ 2.3.
Dovođenje svih poljoprivrednih proizvođača Općine u ravnopravan položaj u pogledu otkupa mlijeka	Izrada projekata i apliciranje prema višim nivoima vlasti u cilju nabavke muznih krava i ovaca;	Podrška Poljoprivrednoj zadruzi Agrar za otkup mlijeka

PROJEKTI:

1. Izrada projekata za nabavku muznih krava
2. Izrada projekata za nabavku ovaca
3. Priprema projektne dokumentacije za kupovinu kamiona – cisterne za potrebe Poljoprivredne zadruge "Agrar"
4. Izrada projekata za pomoć Poljoprivredne zadruge "Agrar" Vogošća

Napomena: Ostali projekti će biti naknadno uvršteni u strateški plan

STRATEŠKO OPREDJELJENJE 3

RAZVOJ PLASTENIČKE PROIZVODNJE



OPERATIVNI CILJ 3.1.	OPERATIVNI CILJ 3.2.	OPERATIVNI CILJ 3.3.
Nabavka što većeg broja plastenika putem viših nivoa vlasti i pomoć proizvođačima u nabavci plastenika	Edukacija poljoprivrednih proizvođača i stručna pomoć	Otkup poljoprivrednih proizvoda koji se uzgajaju u plastenicima

PROJEKTI:

1. Projekat nabavke plastenika
2. Edukacija poljoprivrednih proizvođača za plasteničku proizvodnju,
3. Pomoć poljoprivrednim proizvođačima pri otkupu i prodaji povrća uzgojenog u plastenicima

Napomena: Ostali projekti će biti naknadno uvršteni u strateški plan

STRATEŠKO OPREDJELJENJE 4**RATARSTVO**

OPERATIVNI CILJ 4.1.	OPERATIVNI CILJ 4.2.	OPERATIVNI CILJ 4.3.
Mogućnosti razvoja ratarstva na malim, usitnjenim posjedima i ostvarivanje većih prinosa	Ukrupnjavanje parcela i sjetva jedne kulture na većim površinama	Mogućnosti boljeg otkupa i plasmana ratarskih proizvoda

PROJEKTI:

Napomena: Projekti će biti naknadno uvršteni u strateški plan.

STRATEŠKO OPREDJELJENJE 5**VOĆARSTVO**

OPERATIVNI CILJ 5.1.	OPERATIVNI CILJ 5.2.	OPERATIVNI CILJ 5.3.
Mogućnosti podizanja novih plantažnih zasada voćarskih kultura (visokostablašice i jagodasto voće);	Kontinuirana edukacija poljoprivrednih proizvođača za ovaj vid uzgoja	Mogućnosti plasmana i otkupa voća na Kantonu Sarajevo

PROJEKTI:

1. Projekat podizanja novih plantažnih voćnjaka jabuke, kruške i šljive
2. Projekat podizanja novih plantažnih voćnjaka jagodičastog voća
3. Edukacija poljoprivrednih proizvođača iz oblasti uzgoja voća
4. Pomoć u iznalaženju tržišta za prodaju svih voćnih kultura

Napomena: Ostali projekti će biti naknadno uvršteni u strateški plan.

STRATEŠKO OPREDJELJENJE 6**RAZVOJ PČELARSTVA I PROIZVODNJA MEDA**

OPERATIVNI CILJ 6.1.	OPERATIVNI CILJ 6.2.	OPERATIVNI CILJ 6.3.	OPERATIVNI CILJ 6.4.
Povećanje broja pčelara i broja košnica pčela u svrhu proizvodnje većih količina meda	Izrada projektne dokumentacije u svrhu nabavke novih rojeva i košnica.	Edukacija novih, mladih pčelara uz stručnu pomoć iskusnih pčelara sa naše Općine	Organizovanje škole pčelarstva na našoj Općini

PROJEKTI:

1. Projekat nabavke pčelarske opreme uz edukaciju novih pčelara
2. Podizanje svijesti građana o značaju razvoja pčelarstva
3. Pomoć u organizovanju škole pčelarstva na teritoriji naše Općine

Napomena: Ostali projekti će biti naknadno uvršteni strateški plan.

PROJEKAT BROJ 1

PODRUČJE	OPĆINA VOGOŠĆA Sve MZ		
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Razvoj stočarstva i otkupa mlijeka		
OPERATIVNI CILJ	Izrada projekata i apliciranje prema višim nivoima vlasti u cilju nabavke muznih krava i ovaca;		
PROJEKAT	Nabavka muznih krava		
LOKACIJA	Teritorija svih MZ na Općini Vogošća		
KRATAK OPIS	Nabavka određenog broja muznih krava uz pomoć viših nivoa vlasti i dodjela istih poljoprivrednim proizvođačima koji će proizvedeno mlijeko predavati u otkupnu stanicu Poljoprivredne zadruge “Agrar” Vogošća		
CILJ PROJEKTA	Upošljavanje većeg broja poljoprivrednih proizvođača i jačanje Poljoprivredne zadruge		
OČEKIVANI REZULTATI	Poboljšanje uslova života, bolji uslovi rada Poljoprivredne zadruge, bolji i brži otkup mlijeka		
REALIZACIJA PROJEKTA			
AKTIVNOSTI		NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
1. Prikupljanje potrebne dokumentacije		Općina Vogošća	2012.-2013. godina
2. Odabir izvođača radova		Komisija za javne nabavke	2012. godina
3. Izvođenje radova			
KORISNICI (uključujući i njihov broj)	Poljoprivredni proizvođači i Zadruga		
PROCJENA VRIJEDNOSTI	150.000,00 KM		
IZVOR FINANSIRANJA	OPĆINA	KANTON / FEDERACIJA	OSTALI
	Vogošća	Kanton Sarajevo i Federalno ministarstvo poljoprivrede	Poljoprivredni proizvođači

PROJEKAT BROJ 2

PODRUČJE	OPĆINA VOGOŠĆA		
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Razvoj stočarstva i otkup mlijeka		
OPERATIVNI CILJ	Podrška Poljoprivrednoj zadruzi Agrar za otkup mlijeka		
PROJEKAT	Kupovinu kamiona – cisterne za potrebe Poljoprivredne zadruge “Agrar”		
LOKACIJA	Cijela teritorija Općine Vogošća		
KRATAK OPIS	Poljoprivredna zadruga “Agrar” Vogošća egzistira na teritoriji općine Vogošća već pet godina. Trenutno radi na organizovanom otkupu mlijeka na cijeloj teritoriji Općine. Zbog konfiguracije zemljišta i udaljenosti pojedinih sela od otkupne stanice, koja je smještena na lokaciji MZ Gora, ukazala se potrebno za nabakom vozila-cisterne. Kamionom će se lakše i brže doći do zadrugara koji nisu u mogućnosti donositi mlijeko u Zadrugu. Ovim bi se postigao bolji i brži transport mlijeka i očuvanje njegovog kvaliteta. Kamion bi bio u vlasništvu Poljoprivredne zadruge “Agrar” Vogošća.		
CILJ PROJEKTA	Nabavka kamiona radi boljeg i efikasnijeg otkupa i plasmana mlijeka. Cilj projekta je ujediniti i uvezati poljoprivredne proizvođače sa teritorije Općine Vogošća koji se bave proizvodnjom mlijeka, a time ujedno ojačati rad Zadruga.		
OČEKIVANI REZULTATI	Profitabilnost u proizvodnji i otkupu mlijeka, povećanje broja zadrugara i povećanje prihoda.		
REALIZACIJA PROJEKTA			
AKTIVNOSTI		NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
1. Prikupljanje potrebne dokumentacije		Nadležna općinska služba	Maj-juni 2012.godine
2. Odabir izvođača radova		Komisija za javne nabavke	Maj-juni 2012
3.Izvođenje radova			
KORISNICI (uključujući i njihov broj)	Poljoprivredni proizvođači (2.000)		
PROCJENA VRIJEDNOSTI	20.000,00 KM		
IZVOR FINANSIRANJA	OPĆINA	KANTON / FEDERACIJA	OSTALI
	Vogošća 10.000,00 KM		10.000,00 KM

PROJEKAT BROJ 3

PODRUČJE	OPĆINA VOGOŠĆA		
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Razvoj plasteničke proizvodnje		
OPERATIVNI CILJ	Nabavka što većeg broja plastenika putem viših nivoa vlasti i pomoć proizvođačima u nabavci plastenika uz stalnu edukaciju		
PROJEKAT	Projekat nabavke plastenika		
LOKACIJA	Cijela teritorija Općine Vogošća		
KRATAK OPIS	Nabavka što većeg broja plastenika uz pomoć viših nivoa vlasti uz saradnju poljoprivrednih proizvođača na osnovu 50%:50% sredstava. Plastenike dodijeliti poljoprivrednim proizvođačima uz stalnu edukaciju iz ove oblasti.		
CILJ PROJEKTA	Kupovin plastenika i dodjela poljoprivrdnim proizvođačima koji će učestvovati u kupovini istih.Cilj projekta je ujediniti i uvezati poljoprivredne proizvođače sa teritorije Općine Vogošća koji se bave plasteničkom proizvodnjom radi boljeg plasmana proizvoda i efikasnije i brže zarade poljoprivrednih proizvođača.		
OČEKIVANI REZULTATI	Profitabilnost u proizvodnji i otkupu povrća, povećanje broja poljoprivrednih proizvođača usmjerenih na plasteničku proizvodnju.		
REALIZACIJA PROJEKTA			
AKTIVNOSTI		NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
1. Prikupljanje potrebne dokumentacije		Nadležna općinska služba	Avg.-Sep. 2013. godine
2. Odabir izvođača radova		Komisija za javne nabavke	Avg.-sep. 2013.god.
3.Izvođenje radova			
KORISNICI (uključujući i njihov broj)	Poljoprivredni proizvođači (20)		
PROCJENA VRIJEDNOSTI	60.000,00 KM		
IZVOR FINANSIRANJA	OPĆINA	KANTON / FEDERACIJA	OSTALI
	Vogošća 10.000,00 KM	Kanton Sarajevo 30.000,00 KM	20.000,00 KM

PROJEKAT BROJ 4.

PODRUČJE	OPĆINA VOGOŠĆA		
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Ratarstvo		
OPERATIVNI CILJ	Mogućnost razvoja ratarstva na malim, usitnjenim posjedima i ostvarivanje većih prinosa		
PROJEKAT	Projekat pomoći u nabavci sjemena i edukaciji poljoprivrednih proizvođača za uzgoj povrća na otvorenom prostoru		
LOKACIJA	Cijela teritorija Općine Vogošća		
KRATAK OPIS	Nabavka što veće količine sjemena i sadnog materijala uz pomoć viših nivoa vlasti, a u svrhu pomoći poljoprivrednim proizvođačima koji se bave sjetvom na otvorenom prostoru, uz stalnu edukaciju o načinu sjetve, zaštiti od biljnih nametnika i upotrebi zaštitnih sredstava.		
CILJ PROJEKTA	Cilj projekta je povećati proizvodnju na otvorenom prostoru uz iskorištavanje što većeg broja zapuštenih parcela, a ujedno omogućiti bolji plasman proizvoda i bržu zaradu poljoprivrednih proizvođača.		
OČEKIVANI REZULTATI	Profitabilnost u proizvodnji i otkupu povrća, povećanje broja poljoprivrednih proizvođača usmjerenih na proizvodnju na otvorenom prostoru.		
REALIZACIJA PROJEKTA			
AKTIVNOSTI		NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
1. Prikupljanje potrebne dokumentacije		Nadležna Općinska služba	Mart-april 2013. godine
2. Odabir izvođača radova		Komisija za javne nabavke	Mart-april 2013.god.
3.Izvođenje radova			
KORISNICI (uključujući i njihov broj)	Poljoprivredni proizvođači		
PROCJENA VRIJEDNOSTI	30.000,00 KM		
IZVOR FINANSIRANJA	OPĆINA	KANTON / FEDERACIJA	OSTALI
	Vogošća 10.000,00 KM	Kanton Sarajevo 10.000,00 KM	10.000,00 KM

PROJEKAT BROJ 5.

PODRUČJE	OPĆINA VOGOŠĆA		
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Voćarstvo		
OPERATIVNI CILJ	Mogućnost podizanja novih plantažnih zasada voćarskih kultura (visokostablašice i jagodasto voće)		
PROJEKAT	Projekat edukacije u podizanju novih plantažnih zasada voćarskih kultura		
LOKACIJA	Cijela teritorija Općine Vogošća		
KRATAK OPIS	Podizanje što većeg broja novih zasada voćarskih kultura kako jagodastog voća (jagode, maline, kupine i sl.) tako i uzgoj visokostablašica (jabuke, kruške, šljive i dr.). Uz podizanje novih zasada stalna edukacija i stručna pomoć poljoprivrednim proizvođačima- voćarima za ovaj vid uzgoja. Način sađenja, zaštita, vrijeme prskanja, đubrenja, okopavanja, uništavanja korova i dr. bi bile teme za ovu obuku.		
CILJ PROJEKTA	Cilj projekta je povećati proizvodnju voća i iskorištavanje zapuštenih parcela koje bi se privele kulturi, a ujedno omogućiti bolji plasman voća i bolju zaradu poljoprivrednih proizvođača.		
OČEKIVANI REZULTATI	Profitabilnost u proizvodnji i otkupu voća.		
REALIZACIJA PROJEKTA			
AKTIVNOSTI		NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
1. Prikupljanje potrebne dokumentacije		Nadležna Općinska služba	oktobar 2013. godine
2. Odabir izvođača radova		Komisija za javne nabavke	novembar 2013.god.
3.Izvođenje radova			
KORISNICI (uključujući i njihov broj)	Poljoprivredni proizvođači		
PROCJENA VRIJEDNOSTI	50.000,00 KM		
IZVOR FINANSIRANJA	OPĆINA	KANTON / FEDERACIJA	OSTALI
	Vogošća 10.000,00 KM	Kanton Sarajevo 30.000,00 KM	10.000,00 KM

PROJEKAT BROJ 6.

PODRUČJE	OPĆINA VOGOŠĆA		
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Razvoj pčelarstva i proizvodnja meda		
OPERATIVNI CILJ	Edukacija novih mladih pčelara uz stručnu pomoć iskusnih pčelara sa naše Općine		
PROJEKAT	Projekat nabavke pčelarske opreme uz edukaciju novih pčelara		
LOKACIJA	Cijela teritorija Općine Vogošća		
KRATAK OPIS	Nabavka pčelarske opreme, košnice, rojeva pčela i dodjela istih najboljim mladim pčelarima koji su prošli obuku i uz praktičnu nastavu pokazali najbolje rezultate. Uz teoretsku obuku vršiti i praktičnu obuku na pčelinjaku uz pomoć starih iskusnih pčelara.		
CILJ PROJEKTA	Cilj projekta je povećati proizvodnju meda i povećati broj pčelara, kao i broj košnica pčela na teritoriji Općine Vogošća		
OČEKIVANI REZULTATI	Profitabilnost u proizvodnji i otkupu meda i pčelinjih proizvoda.		
REALIZACIJA PROJEKTA			
AKTIVNOSTI		NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
1. Prikupljanje potrebne dokumentacije		Nadležna Općinska služba	septembar 2012. godine
2. Odabir izvođača radova		Komisija za javne nabavke	septembar 2012. godine
3. Izvođenje radova			
KORISNICI (uključujući i njihov broj)	Mladi pčelari koji su prošli obuku		
PROCJENA VRIJEDNOSTI	30.000,00 KM		
IZVOR FINANSIRANJA	OPĆINA	KANTON / FEDERACIJA	OSTALI
	Vogošća 10.000,00 KM	Kanton Sarajevo i Federalno Ministarstvo poljoprivrede 20.000,00 KM	